

Адыгэ мажэ

№ 66 (20081)

2012-рэ илэс

ШЭМБЭТ

МЭЛЫЛЪФЭГЪУМ и 14

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэмрэ и Правительствэрэ ягъэзет

Мэлылфэгъум и 15-р — Пасхэ мэфэкI

МЫЕКЪУАПЭРЭ АДЫГЕИМРЭ
Я ЕПИСКОПЭУ ТИХОН ФЭКИО

*Лъытэныгъэ ин зыфэтишIырэ Зиусхъаныр!
Чыристан диныр зылэжыгъэр пстэуми мы мэфэкI нэфым
фэшиI гуфэбэныгъэ хэлэу тафэгъушIо!*

Зэфагъэр, шIур зэрэтеклохэрэм итамыгъэу цыт мы мэфэкI гушIуагъор. Унагъо пэпчэ шIулъэгъурэ фэбагъэрэ ащ къарелъхъэ, гугъэпIэ дахэр мыкIосэным фэлажэ.

Непэ Урыс Православнэ Чылысым нэмыкI динхэр Адыгеим цызылэжыгъэрэм ялыкIохэр, джащ фэдэу къэралыгъо хабзэм иорганхэр игъусэхэу цIыфыгъэ шэпхъэ дахэхэр къэухъумэгъэнхэм, унагъор гъэпэтыгъэным япхыгъэ IофшIэнышхо зэшIуехы. Шыф лъэпкэ зэфэшхъафхэу дин зэмылIэуэсыгъохэр зылэжыгъэрэм азыфагу илэ зэдэлэжыгъэныгъэ-зэгурыIоныгъэр пэтынымкIэ, цIыфхэр зэдэлэжыгъэныгъэныгъэ, шIу зэфашIэнымкIэ мы мэфэкIым мэхъэнэ гъэнэфагъэ шIу цыт.

Лъытэныгъэ зыфэтишIырэ Зиусхъаныр, о пшхъэкIэ ыкIи Адыгэ Республикэм цыпсэрэ пстэуми тышIуфэлъаIо псауныгъэ пэты, насып, цыIэкIэшIу шIуиIэнхэу, шIуигухэлхэр къыжжыгъэхъунхэу!

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм
и Тхьаматэ игуадзэу IЭЩЭ Мухъамэд

Лышхъэу и IофшIэгъу зэлукIэгъухэр

зэрэдэлэжыгъэхэр АР-м и Лышхъэу мыщ дэжым къышIуагъ, ащкIэ Iофтхьабзэм хэлэжыгъэ гъэцкIэкIо хабзэм иорганхэм япашэхэм пшъэрэлыгъэ гъэнэфагъэхэр къафшIыгъэх.

— Къэзэкъ культурэм зыкъегъэIэтыжыгъэным, чIыгулэжыным, цыф лъэпкхэр зэзыпхышт Iофтхьабзэхэм язэхэцэн хэлэжыгъэныр — джары анахэу отделим ыналэ зытыригъэтын фаер, — къыIуагъ республикэм ипашэ кIэухым.

***

Мы мэфэ дэдэм АР-м и Лышхъэу техникескэ ыкIи экспортнэ уплэкIуным и Федеральнэ къулыкъу и ГъэIорышIапIэу Къыблэ ыкIи Темыр-Кавказ федеральнэ шъолъырхэм ащIэм ипашэу Николай Даниловым IукIагъ. Мы структурэм республикэм цызэхичгъэ уплэкIунхэм зэфэхьысыжыгъэу фэхъугъэхэм, тапэкIэ анахэу уналэ зытеудзэн фэелъэныкIохэм ахэр атегушIагъэх. Н. Даниловым къызэриIуагъэмкIэ, ГъэIорышIапIэм иуплэкIунхэм къызэрагъэлъэгъуагъэмкIэ, шапхъэу цыIэхэм адистхэр республикэм ипшъэрэлыгъэр егъэцкIэх, хэукъоныгъэшхо цыIэп.

ТхьакIушынэ Аслъан тхьамафэм къыкIоцI республикэм Iоф цызышIэгъэ Н.Даниловым рэзэныгъэ гушIыгъэхэр пигъохыгъэх, тапэкIи УФ-м изаконодательствэ диштхэр япшъэрэлыгъэр зэшIуахыным зэрэдэлэжыгъэхэр рIуагъ.

ТХЪАРКЪОХЪО Адам.

Суртхэр А. Гусевым тырихыгъ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу и Указ

Адыгэ Республикэм икъэралыгъо наградэхэр
афэгъэшъошэгъэнхэм ехыIлагъ

Адыгэ Республикэм икультурэ ихэьоныгъэ илахышхо зэрэхышIыгъэрэм ыкIи зызэхашагъэр илэс 40 зэрэхъурэм афэшI медалэу «Адыгеим и Шытхъузехъ» зыфиIорэр Адыгэ Республикэм икъэралыгъо бюджет учреждениеу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние» фэгъэшъошэгъэнхэу.

Искусствэм ыльэныкIохэу гъэхъагъэу илэхэм апае шытхъуцIэу «Адыгэ Республикэм искусствэхэмкIэ изаслуженэ IофышIэшху» зыфиIорэр Шахов Петр Федор ыкъом — Адыгэ Республикэм икъэралыгъо бюджет учреждениеу «Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние» зыфиIорэм и Къэралыгъо симфоническэ оркестрэ ихудожественнэ пашэ ыкIи идирижер шхъалэ фэгъэшъошэгъэнхэу.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу
ТХЪАКIУЩЫНЭ Аслъан
къ. Мыекъуапэ,
мэлылфэгъум и 13, 2012-рэ илэс
N 101

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Шыфхэм яфитыныгъэхэмрэ яфедэхэмрэ якъэухъумэн илэс-сыбэ хъугъэу шIуагъэ къытхэу зэрэдэлэжыгъэрэм фэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Шытхъу тхылъ фагъэшъошагъ Юн Геннадий Сергей ыкъом, Адыгэ Республикэм и Адвокат палатэ ивице-президент.

Культурэм епхыгъэ шэн-хабзэхэм якъэухъумэнрэ къыткIэхъухъэрэ ныбжыкIэхэм япIунрэ илахэ зэрэхышIыгъэрэм ыкIи гуетыныгъэ фыриIэу кIэлэегъэджэ сэнэхъатым зэрэрылажыгъэрэм афэшI Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Шытхъу тхылъ фагъэшъошагъ ЛышхъукI Иринэ Шамсудинэ ыпхъум, Адыгэ Къалэ хэхъэрэ къуытхэрэ Псэкъупсэ и МБОУ-у «Гурыт еджапIэу N 5-м» адыгабзэмрэ литературэмрэкIэ икIэлэегъэджэ.

Адыгэ Республикэм и Лышхъэу ТхьакIушынэ Аслъан Кубань къэзэкъыдзэм и Мыекъопэ отдел иатаманэу Владимир Удаловым тыгъуасэ IофшIэгъу зэлукIэгъу дыриIагъ. Отделым непэ гумэкIыгъоу илэхэм, ащ Iэпылэгъу фэхъунхэ зэралэкIыштым лъэныкIохэр тегушыIагъэх. Ащ фэшI Iофтхьабзэм къырагъэблэгъагъэх АР-м финансхэмкIэ иминистрэу Долэ Долэтбый, АР-м псэолъэшIынымкIэ, транспортнымкIэ, унэ-коммунальнэ ыкIи гъогу хъызмэтхэмкIэ министрэм игуадзэу Хъаткьо Рэмзан, республикэм лъэпкэ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэрэу тилъэпкъэгъухэм адырIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет итхьаматэу Шхъэлэхъо Аскэр.

— Къэзэкъхэм, республикэм ит нэмыкI общественнэ объединениехэм шыкIагъэу ялэхэр дэгъоу тэшIэх, амалэу шыIэмкIи Iэпылэгъу тафэхъу, — къыIуагъ ТхьакIушынэ Аслъан.

Мыекъопэ къэзэкъ отделыр непэ анахэу зыгъэгумэкIыр лъэныкIохэм нэужым къэзэрэу-гъоигъэхэр атегушыIагъэх. Ахэм зэу ащыц ар зычIэт унэм игъэцкIэжыкI. Мы псэуалъэр архитектурэм исаугъэтхэу цыт. Унашхъэр зэблэхъугъэныр, еж унэми изытет уигъэрэзэпэнэу зэрэшымытыр къы-

дэлъытагъэу, ари зэтегъэпсыхъэгъэн фаеу В.Удаловым къыIуагъ. Джащ фэдэу къэралыгъом хэхъоныгъэхэр ышIынхэм истратегие къыдыхэлъытагъэу республикэм кадетскэ корпус къышIыгъэныгъэным, къэзэкъхэм Iэпылэгъу афэхъугъэным фэшI программэ гъэнэфагъэ штэгъэным, нэмыкI Iофыгъохэми ар къащыуцугъ.

Отделыр зычIэт унэм игъэцкIэжыкI унашхъэм изэблэхъункIэ къегъэжыгъэн зэрэфаер, амалэу шыIэмкIэ нэужым адрэ Iофыгъохэм язэшIохыни

ЗэхъокIыныгъэхэр фэхъугъэх

Урысыем игъогухэм атет таксистхэм яIофшIэн зэрэзэхашхэрэм зэхъокIыныгъэхэр фэшIыгъэнхэм фэгъэхыгъэ унашхо УФ-м и Правительствэ ышIыгъ ыкIи 2012-рэ илэс-сым ищылэ мазэ 1-м къыщегъэжыгъэу ащ кIуачIэ илэхъугъэ.

Таксистхэу Iоф зышIэнэу фа-

ехэм фитыныгъэ къарамытыгъэ зыхъукIэ, ахэр гъогум те-хъанхэ, цыфхэр зэрэцэнхэ алъэкIыштэп. Законодательствэм шIокIэу, еж зыфэе тамыгъэхэр таксим зытыришIы-хъэхэкIэ, сомэ мини 2,5-рэ та-зырхэу тыралъхъащт. Шапхъэ-хэр ымыгъэцакIэхэу автотран-спортным ируль зыкIэрытIыс-

хъэкIэ, тазырхэр сомэ мини 5-м кIэхъащт.

Шапхъэу цыIэхэм кIэу къа-хэхъагъэмэ ащыц общественнэ транспортыр зырыIорэ гъогум лиценzie зилэ таксистхэр ары-кIонхэмкIэ амал ялэ зэрэхъу-гъэр. Ау тамыгъэу «чырбы-щыр» пылыгъ зыхъукIэ а гъо-гум техъанхэ фитхэп.

Типсауныгъэ тылбыжъугъаплъ

Адыгэ Республикэм гъэс-ныгъэмрэ шлэныгъэмрэкIэ и Министерствэрэ Адыгэ къэралыгъо университетым естествознаниемкIэ и факультетрэ клэщакIо зыфэхъугъэхэ семинар-у «Учимся здоровому питанию» зыфиорэр Мыекьюапэ дэт лицееу N 19-м мы мафэхэм кышщызэуахыгъ. Семинарым хэлэжыагъэх АКЪУ-м икIэлэ-егъаджэу, биологие шлэныгъэхэмкIэ докторэу, профессорэу ЦыкIуныбэ Аминэт, факультетым истудентхэр. АР-м гъэс-ныгъэмрэ шлэныгъэмрэкIэ и Министерствэ специалист шхьалэу Хьалэштэ Казбек мы Иофтхьабзэм мэхъанэу илэр кызыэхъагъэхэм къафилоагъ. ПсауныгъэмкIэ федэ шхынхэу зигугъу къашыштхэм анаIэ атырадзэнэу клэлэеджакIохэм къарилуагъ.

— Мы Иофтхьабзэр кызы-кIызылутхыгъэр ныбжьыкIэхэм

шъушхырэм мэхъанэу илэр шъушлэным пай. Шъуиджэн, нэужым шъуилофшIэн зыфэдэщтыр джы шъуипсауныгъэ зэрэзтежъугъэуцорэм елбытыгъ, — кылуатэ ЦыкIуныбэ Аминэт. — Хэти тэрэзэу шхэмэ, кыарыу икьюу ыгъотымэ, псауныгъэ пытэ зилэ цыф

хъушт, узхэм агъэгумэкIыштгэп. Ащ фэдэ шъухъуным пае непэ тистудентхэр IэпыIэгъу кыш-шъуфэхъуштхы. Гъомылэхэу организмэм ищыкIэгъэ витаминхэр бэу зыхэлхэм нэлусэ шъуафашышт, яшлуагъэу къа-кIорэр кышшъуфалотэшт.

Нэужым я 5-рэ курсым истудентхэр докладхэм къяджа-гъэх, псауныгъэмкIэ федэ шхынхэр къалотагъэх. КIэлэ-еджакIохэм упчIэу яIэхэм джэуапхэр къаратыжыгъэх.

— Непэ тучанхэм ашашхэу, клэлэцIыкIухэм якIэсэ «чипс», «кола» зыфэпIощтхэр псауныгъэм егуаох нахь, яшлуагъэ къа-кIорэп, — кылуатэ АКЪУ-м истуденткэу Мэт Альбинэ. — Шлуагъэ кызыхыгъэмрэ зы-ягъэ къа-кIорэмрэ ныбжьыкIэхэм ашIэн фаеу сэлъытэ.

Джэджэ, Шэуджэн ыкIи Тэхъутэмькое районхэм мы семинарыр ащылэшт, студентхэр докладхэм къяджэштхы.

ШХОНЧЫБЭШIЭ Рузан.

ПРОЕКТИМ игъэцэкIэн рагъэжыагъ

Мэлылфэгъу мазэм кышщэгъэжыагъэу жъоныгъуакIэм нэс «Школа вожатых» зыфиорэ проектм Адыгеим шагъэцэкIэшт. НыбжьыкIэ педагогическэ отрядхэр зэхэщэгъэхэм ыкIи хэхъоныгъэ ягъэшIыгъэным ар фэIорышIэшт.

Иофтхьабзэм клэщакIо фэхъугъэх Адыгэ Республикэм ныбжьыкIэ ИофхэмкIэ и Комитетрэ Адыгэ къэралыгъо университетымрэ.

Мы апшъэрэ еджапIэм чIэс студенти 100-м ехъу проектм хэлэжэ. КIэлэцIыкIухэм япсауныгъэ зышагъэпытэшт лагерхэу республикэм кышщызэуахыгъэхэм ахэм мыгъэ педагогическэ практикэр ашакIушт. Студентхэм яеджэн зэпамыгъэу мы проектм хэлэжэ-хэ амал яIэшт.

Иофтхьабзэм хэлэжыгъэ вожатэхэм япрофессионализмэ зэрэхагъэхъагъэр зэрытхэгъэ сертификатхэр жъоныгъуакIэм и 18-м къаратыжы-штхы. Ащ ишлуагъэкIэ Адыгеим ит лагер анахь дэгъухэм ахэм Иоф ашашIэн алъэкIышт.

Мы проектм апэрэ илъэсэп республикэм зэрэщызэхаштэр. Ащ хэлэжыгъэ ныбжьыкIэхэм ащыщыбэхэм шлэныгъэу къалэкIэхъагъэр практикэм дэгъоу шагъэфедэжы. Гушылэм пае, «Школа вожатых — 2011-рэ» зыфиорэм зыщы-зыуштыгъэ Евгения Грачевам кызыриорэмкIэ, клэлэцIыкIухэм тэрэзэу Иоф адэшIэгъэным, нэгырэ пэпчэ еклолIа-кIэ кыфэгъотыгъэным мы проектм уфегъасэ, шлэныгъэу пIэкIэлэхэм ахэгъахъо.

АФЭГУШЛУАГЪЭХ

ГъогурыкIоныр щынэгъон-чъэным фэIорышIэрэ зэнэкъо-кью «Водителым писъмэ фэтх» зыфиорэр Мыекьюапэ икIэлэ-еджакIохэм азыфагу шыкуагъ. Ащ текIоныгъэ кышщызэуахыгъэхэм къэлэ администраци-ем торжественнэ шыкIэм те-тэу шафэгушлуагъэх.

Шъугу къэдгъэкIыжы-н, гъэсэныгъэмкIэ Комитетымрэ ГИБДД-м и Мыекьюапэ отделе-рэ зэнэкъокъур зэхэщэгъагъ. Къалэм иеджапIэхэм якIэлэеджа-кIохэу я 4 — 5-рэ классхэм арысхэм псынIэ зэфэныр зикIа-сэхэм писъмэхэр афатхыгъэх, тигъухэр щынэгъончъэным ио-фэгъохэр ныбжьыкIэхэм ятхы-гъэхэм къащыралотыкIыгъэх.

ЛъэсрыкIо цыкIухэми води-тельхэми акIуачIэ зэхэлъэу, гъогум зекIокIэ-шыкIэу къа-

щыхафэхэрэм гъунэ алыафынэу, шхъэкIафэ зэфашынэу, псын-кIэу мызекIонхэу писъмэхэм аратхагъ. Джы гъогурыкIоным ишапхъэхэр зыукъохэрэм а тхыгъэхэр къулыкъушIэхэм аратыштхы.

Мыекьюапэ къэлэ админист-рацием СМИ-хэм зэпхыныгъэ адэшIыгъэнхэмкIэ и ГъэIоры-шIапIэ кызыэрэщыталуагъэм-кIэ, зэнэкъокъум нэгыри 175-рэ хэлэжыагъ. ИофшIэгъэ 15 зэхэщакIомэ кыыхагъэщыгъ, ахэм ащышъу нэгыри 3-мэ хагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр афагъэшъошагъэх. Апэрэ хъу-гъэ Полина Сергеевар (гимна-зиуеу N 22-р), ятIонэрэ чIыпIэр кыдихыгъ Дзэукъожэ Осмэн (гурыт еджапIэу N 11-р), яшэ-нэрэр — Софья Петровар (гу-рыт еджапIэу N 3-р).

ГъэсэныгъэмкIэ Комитетым ищытхъу тхыльхэмрэ шлухъа-тынхэмрэ клэлэцIыкIухэм ара-тыгъэх. Нэгырищымэ скейт-хэри аIукагъ.

IЭШЫНЭ Сусан.

«Ошъутенэм» ильэс 25-рэ ыныбжэ

Мэлылфэгъум и 16-м, 2012-рэ илъэсым Мыекьюапэ къэлэ литературэ объединениеу «Ошъутен» зыфиорэр зызэ-хашагъэр лIэшIэгъу пIанэ мэхъу. Творчествэр зикIасэхэу, ежэ-ежырэу ащ зыфэзыгъасэ-хэрэр литературэм идунэе ин хэуцонхэмкIэ мыр хэткIи Iэпы-Iэгъу хъугъэ.

«Ошъутенэм» апэрэ егъэ-жыапIэу илагъэр поэтическэ клуб шъуаштэр ары. Ащ илэш-хэтетыгъ зэлъашIэрэ шлэны-гъэлэжыу, литературоведэу, Адыгэ клэлэегъэджэ институ-тым филологиюмкIэ и факультет литературэмкIэ икIэлэегъэ-джагъэу Зоя Федоровна Бовы-кина. Клубым апэдэдэ хэхъа-гъэхэр ныбжэ зэфэшхъафхэм арытыгъэх, ау зы творческэ гухэлъым зэрипхыштыгъэх. Ялитературнэ зэлукIэгъухэр ныбджэгъуныгъэ гу зэфихыгъа-гъэр къахэщэу гъэлсыгъагъэх.

ЯкIэсэ авторхэм яусэхэм къа-джэштыгъэх, поэтическэ ыкIи прозэ тхыльыкIэхэу кыдэ-кIыхэрэр ренэу янэплъэгъу итыгъэх. Литературэр зикIасэ-хэр ягуапэу шлошIэхэмкIэ зэ-хъожыштыгъэх. Бзый нэф цыкIоу гум кыдэчыгъэ усэ-хэм е рассказхэм кызыэфаджэ-жыштыгъэх, къадэхъугъэр е къадэмыхъугъэр шхъаиыгъэу зэфыралотыкIыштыгъ. Иго-рыгъозэ, тхэным нахь фэща-гъэхэр, тегъэлсыхъагъэхэр, гу-пшысэн ыкIи зэхэфын-зэ-гъэлшэн къулайхэр зыхэлхэр къэнэфагъэх, тIэкIу-тIэкIуэ зыфэмькIудыу пызыжы-гъэхэри къахэкIыгъэх. Ау лите-ратурэм анахь пэблагъэхэр, зэ-чый ушъэфыгъэ зыхэлхэр къэнафэх. Ахэм Адыгеим иуса-кIохэр, итхакIохэр къатекIы-гъэх. Ахэр Евгений Саловыр, Цуамыкью Долэт, Светлана Кар-повар, Вера Визировар, В. Кур-батовыр, нэмыкIхэри арых.

Пкъы гъэнэфагъэ зышыгъэ творческэ купым хэтхэм лите-ратурэ иным щыщ хъухэмэ ашIоигъоу, загъэунэфын, зэ-хэт-зэгъусэ кIодыхэр арымы-рэу, литературэ сообществэу зэрэщытхэр къаушыхъатэу СССР-м итхакIохэм я Союз и Адыгэ къутамэ IэпыIэгъукIэ цыгугъэхэу зыфагъэзагъ. Ады-геим итхакIохэмрэ илитератор-хэмрэ кызыэхашIыкIыгъэх.

Мэлылфэгъум и 16-м 1987-рэ илъэсым Адыгеим итхакIохэм я Союз иунэ шылэгъэ зэлукIэм игъоу зэрильэгъугъэу, Мыекью-апэ къэлэ литературэ объедине-ниеу «Ошъутенэр» — Адыге-им икыушхъэсыдж анахь лъа-гэ ышIэкIэ эдджагъэхэр — шылэ хъугъэ. Апэрэ пащэу ащ илагъэр зэлъашIэрэ уса-кIоу Бэрэтэрэ Хьамид. Яшгыпкъэу къафэгъу-мэкIыгъэх И. МэщбашIэр, Р. Нэ-хаир, Н. Къуекъор.

Зэчый закор армырэу, Иоф зыдэпшIэжыным мэхъанэшхо зэрилэр «Ошъутенэм» хэтхэм къалэкIэкIыгъэ тхыгъэхэм бэ темышIэу къаушыхъатыгъ.

Евгений Саловым шылэны-гъэ-шыпкъагъэр зыльэпсэ усэ ыкIи прозэ тхыльхэр кы-дыгъэкIыгъэх. ГъашIэм, чIы-опсым, цыфыпсым языкIы-ныгъэ ащыгъэунэфыгъ Цуа-мыкью Долэт иусэ тхыльхэм. Кирилл Анкудиновым ытхы-рэми лирикэ Iэпэлэсагъэр, гупшысэкIэ-шыкIэ зэфэ-шхъафхэр ахэолъагъох.

Мы литобъединением хэт-хэм язэхэлэ поэтическэ Иоф-шIагъэу тхыльэу «Голос Ош-тена» зыфилоу бэмэ яусэхэр зыдэтхэри кыдэкIыгъ.

«Ошъутенэм» хэтхэм ятхэ-кIэ-гупшысакIэ осэ дахэ джа-щыгъум фашыгъ тхыльеджэ-хэм ыкIи уса-кIоу Къуекью Налбий, критикэу, шлэныгъэ-лэжыу Цуамыкью Тыркубий. «Ошъутенэр» зы къошыным щытIэмыгъэ кыгъэгъэ кошэ бэгъуагъэм фэдагъ, игъо къэ-си зызэхэгъэкъошыкIым, хэти зэрильэкIэу ихудожественнэ лэжыгъэ шъуашэ фишыгъ, тхыльхэр кыдагъэкIыгъэх. Поэт ыкIи прозаик дэгъубэ Адыгеим илэ хъугъэ.

Нэгырэ пэпчэ — бзыл-фыгъи, хъульфыгъи «Ошъуте-нэм» кыыхэкIыгъэхэм зызэрэ-тагъэм, зыкызырэрэуахыгъэм игугъу пшIыныр атефэ, ау зы тхыгъэ цыкIум а зэкIэ игъэ-фэгъуай.

Прозаикэу Олег Селедцо-вым изакъоми, анахь классик инхэу зылэ ралохэрэм агоб-гъэуцон плъэкIынэу зыкызы-луиыгъ. Узыгъэгущоу, узы-гъэразэу бэ ахэтыр. Непи Мые-кьюапэ къэлэ объединениеу «Ошъутенэм» илофшIэн чанэу лъегъэлуатэ, ыпэкIэ маплгъэ, Адыгеим итворчествэ чылап-хэ егъэбагъо. Икыэлэмыпэ мыуцэкоу гъэ мин «Ошъуте-нэм» кыгъэшIэнэу фэтэлэ.

МАМЫРЬКЮ Нуриет.

2012-р — тарихым и Илъэс

ТиблэкIыгъэ щыщ пычыгъохэр

1929-рэ илъэсым СССР-м ныбжьымкIэ къэралыгъо пенси-ер ятыгъэныр шырагъэжыгъагъ.

***

1932-рэ илъэсым журналэу «Молодая гвардия» зыфиорэм ичэзыу номерэу мэлылфэгъум кыдэкIыгъэм апэрэу Николай Островскэм ироманэу «Щылы-чыр зэрапсыхъагъэм» ипы-чыгъохэр кыдэхъагъэх.

***

1934-рэ илъэсым Аркти-кэм челюскинцэхэр кышщы-

ухъумэгъэнхэмкIэ операциер аухыгъ.

***

1944-рэ илъэсым советскэ дзэкIолIхэм къалэу Одессэ фа-шистхэр дафыжыгъэх.

***

1945-рэ илъэсым советскэ дзэкIолIхэм Кенигсберг (джы Калининград) шхъафит ашIы-жыгъ.

***

1944-рэ илъэсым советскэ дзэкIолIхэм къалэу Керчь

фашистхэм къатырахыжыгъ.

***

1945-рэ илъэсым Бухенвальд шхъафит ашIыжыгъ. Мы ма-фэр фашист концлагерьхэм ягъэрхэр шхъафит зыхъужы-гъэхэм и Дунэ мафэу хагъэунэ-фыкIы.

***

1966-рэ илъэсым КПСС-м и ЦК и Генеральнэ секретар-рэу Леонид Брежневыр хадзы-гагъ.

(Тукорр.).

ТИЗЭДЭГУЩЫНЭГЪУХЭР

ПЭЩАКИЭМ ИАПЭРЭ ЛЪЭБЭКЪУХЭР

Бэшагъэп Адыгеим ирайони плл япашэхэм яхэдзынхэр зыщылагъэхэр. Ятлонэрэ пллэм тегъэпсыкыгъэу а лэнатлэр къэзыгъэ-нэжын зылэкыгъэхэм гухэлъэу ялагъэхэр щылэныгъэм щыгъэцэклэжыгъэнхэмклэ ялофшлэн нахь лъыгъэклотэгъошлэу щытми, апэрэу район пэщэ лэнатлэм лухагъэхэмклэ нахь къынэу къытшлэшлэ. Арэу щытми, ахэми ялофшлэн етлупщыгъэу рагъэжыагъ, хэдзынхэм ялэхъан лугагъэу атыгъэхэр къызэрагъэщыпкъэжыщтхэм аклуачлэ рахыыллэ. Тэхьутэмькыое районым ипашэу хадзыгъэ Шхьэлэхъо Азмэт гухэлъэу илагъэхэр гъэцэклэжыгъэнхэмклэ апэрэ лъэбэкъоу ыдзыхэрэр зэдгъашлэхэ тшлэигоу джырэблагъэ районым тыщылагъ, ащ гуцылэгъу тыфэхъугъ. Тэшлэ зы мазэклэ районым ищылэклэ зэпхьоклынэу, хэхьоныгъэшхохэр ебгъэшлынхэу зэрэщымытыр. Тшлэнэу тызыфэагъэр, ыпшэкклэ къызэрэщытлугагъэу, апэрэ лъэбэкъухэр ары нылэп.

хэ гъэнэфагъэ хэлъэу ахэм языхт ренэу тыналэ тедгъэтынэу, игъом дгъэцэклэжыгъэхэ тшлэнэу гухэлъ сйл. Мары непэ (Азмэт тызылугагъэр мэлылфэгъум и 9-р ары) къэхалгъэхэр къэтклухъащтых, языхтет теплъышт, шлэгъэн фаехэр дгъэнэ-фэщтых ыкли пллэу клэклым ахэр зэшлэотхыщтых. Мы къэс-лугагъэхэм ягъусэу уналэ теозгъадзэ сшлэигоу районым чыгу Юфыр зэрэщыгъэпсыгъэм изэхэфын тызэрэфежыагъэр. Зэтэгъашлэ чыгуоу илгыр зыфэди-зыр, зиэхэр, зэралэжырэ, хэбзэ-лахъхэр зэрэтырэ шылкэхэр. Мыр Юфышхоу щыт, тилэри тымлэри зэхэмыфэгъэхэу инвесторхэр къебгъэблэгъэнхэ, районым щыбгъэлэжыэнхэ плъэкыщтэп.

— Мы темэр къызебгъэжыгъэхэкклэ, джыри нахь лъытэгъэгъэкуатэба. Инвестициехэр щыбгъэ-федэнхэмклэ Тэхьутэмькыое районыр анахь узытенэцыхъан плъэкыщтхэм ащыщэу алытэ. Ащклэ къэлэшхор къызэрэпэблагъэр, транспорт коммуникациехэм нахь хэхьоныгъэхэр зэрэщырялэхэр къыдалытэу къытшлэшлэ. Непэ районыр шыгыжын щылакклэ нахь пэблагъэ хъугъэхэм ащыщэу къало. А зэпстэур тапэкклэ лъыгъэклотэгъэн, хэхьоныгъаклэхэр ягъэшлэгъэн фае. Инвесторыклэхэр къэ-лъагъохэу аублагъа?

— А лъэныкъомкльи гухэлъ гъэнэфагъэхэр тилэх. Ау, ыпшэкклэ къызэрэщытлугагъэу, чыгу Юфыр зэхэмыфэгъэу, инвестиционнэ площадкэхэр умыгъэхъащыхэр, инфраструктурэр умыгъэпсэу инвесторхэр жьугъэу къебгъэблэгъэшхушхэп. Урысыем тыдэккли чыгур щыхъой. Ащ емылгытыгъэу, лэжыб хэгъэгу инвесторхэр моу шэо шэуапэ итхэу саджэ члэклыжыгъэх. Ахэми предложение гъэнэфагъэхэр ялэх. Районымкльи Юфыр нахь федэ зэрэхушхэ лъэныкъохэр къыдэтлытэхэзэ, инвестор псэуми Юф адэтшлэшт, талэлэшт, зэрэтлэкклэу тишлугагъэ ядгъэклышт. Предприятиехэр нахьбэхэ къэс

Юфшлэплэ чыплэхэр ыкли ащ дыкыгъэу район бюджетым къылэкхъащт хэбзэлахъхэр нахьбэ, социальнэ Юфыгъохэр нахь зэшлэохыгъошлэ хушхытх.

— Тэхьутэмькыое районыр адрэ районхэм нахь къазэрэахъырэ лъэныкъоу щытыр промышленностим, псэолэжыным, сатыум нахь игъэклотыгъэу чыплэ зэрэщырялэр ары. Ахэм яшлугагъэклэ Тэхьутэмькыуайи, Инэми, Яб-лоновскэми хэхьоныгъэ шылкэхэр ашых. Ау зэкклэми анахь къыныгъоу къытшлэшлэрэр къоджэ щылакклэ, къуаджэхэм Юфшлэплэ зэрэ-дэмытыжырэ ары. А къыныгъошхомкльи сьд шьуналэ зытежыгъэты шьушлэигоур?

— Шапсыгъэ къуаджэхэм ящылэкклэ зыгорэ епсыгъэн зэрэфаер къэсымылэжыми ошлэ. Псылгышлэр къызэрагъэуцугъэм къыхэкклэу, коим чыгуоу илгыр алэжыын алыккырэл. Нахьбэпэм лэжыгъэшлэу къэзыты-щыгъэ пынджшлэплэхэр уцъжхэм зэлъаштагъэх. Москви тылгылэсышт, псылгышлэпэм игъэклэжыын гъэпсынклэгъэн зэрэфаер агурыдгъэлэшт. Джащ фэдэу фэбэлэ комплекси Афш-сышт коим щыдгъэпсы тшлэигоу. Чыгухэр къуаджэхэм ягъо-лгырхэм япхыгъэхэу, зыгорэклэ предприятиехэр ащыдгъэпсыхэм, Юфшлэплэхэм къахэккырэ хэбзэлахъхэр къоджэ псэуплэхэм ябюджетхэм ахэхъанэу тшлэ тшлэигоу. Тыдэккли адыгэ къуаджэхэм ящылэкклэ къэлэтыжыгъэн фае. Лъэпкыым хэхьоным, тиклалэхэр тичылэхэм адэмы-кыжыгъэу гъэпсыгъэным афэшл шылэкклэ зыкъэгъэлэтыгъэн фае нахь, зэралоу, энтузиазмэкклэ а Юфыр зэшлэпхын плъэклы-щтэп. Клэкклэу къэплон хъумэ, къоджэ щылэкклэ зыпкъ игъэу-цожыгъэныр псэуми апэ игъэ-щыгъэн фэе Юфыгъоу щытхэм ахэсэлгытэ. Армырмэ, къуаджэхэр бгынежыгъэ хъунхэ ыплэккышт. Ащ дыкыгъоу лъэп-кыым хахъо ышлэштэп. Къыз-гурэло мы къэслогъэ псэур къы-зэрыккыу зэрэщымытыр ыкли сэ сизакъоу ахэр зэшлэпхынэу къызэрысымыгъэккырэр. Зэкклэ районым исхэм тызэгурылон, зэдгъэшлэшт, хэти фэлэжыщтыр ышлэн фае. Сэ Юф псэуми зэрэслэкклэу сырзэхэщэкклэшт.

СЭХЪУТЭ Нурбий.

— Азмэт, бэшагъэу предприниматель Юфшлэным упылгыгъ, тыхэмыукъорэмэ, уилофхэри дэхэкклаеу клэклыщтыгъэх, шыллэ Юфшлэни уишпыпкъэу ухэлажыщтыгъ. Непэ хызмэтзехъаныр къы-зэрыккыу щымытми, гу-фит-шхъафитэу уилоф-шлэн упылгыгъ. Джы лэнатлэу узылутымкльи такыкыым удаклогъэ Юф шлэн фае, цыфхэри бэкклэ къыпщэгугъых. Арыш, уилэнатлэ зэрэзэблэпхъугъэмкльи уклэгъожырэба?

— Апэ семейгупшысэу, лъэ-ныкъо псэури къыдэсымылгы-тэу, теубытагъэ сымшлэу сьд фэдэ Юфи сыфежырэп, сызэрэ-фаем нэсэу зэшлэсымылгыгъэу члэсыдзыжырэп. Джы сыхадзи сызылухъгъэ лэнатлэми сыкы-гъэщынэрэл. Сэ цыфхэм Юф адасшлэу сесагъэш, ахэр сигъу-сэхэмэ, сыкъагурыломэ, зэдит-хуухъгъэ гухэлъхэр дэгъоу зэ-шлэотхынхэ тлэккышхэу сэлгы-тэ. Мары шьори шьултэгъугъэ непэ саджэ къычлэхъэхэ ашлэ-игоу цыфыбэ егъэблэгъапэм зэ-ритыр. Юфэу зэтырихъагъэхэр псынклэу зэшлэохыгъэнхэм фэшл джыдэдэм ащ тет нахь, ыужклэ зэкклэри зыпкъ иуцожыщтых.

Цыфхэр зыгъэгумэккырэ лъэны-къохэмкльи сэ къысфэгъэзагъэу, зэшлэсхын фаеу щыт Юфхэр къыхэсэхы, адрэхэр админист-рацием илофшлэхэм афэсэгъа-зэх.

— лэнатлэ ин зезыхъ-рэм илофшлэкклэ цыфхэр сьдигъоккльи лъэплэхэ, ежхэр а лэнатлэм лугыгъэхэмэ, нэмыклэу зеклощтыгъэхэу къа-щэхъу. Ау пхэнтлэккльи зытетлысхэхэкклэ, еплыккльи хэр зэрэхъоклынхэ фаеу мэхъу. Хэдзынхэр реклохыгъэ зэхъум о гу-хэлъэу бгъэнэфэгъагъэ-хэм анахь шхъалэу ахэ-тыгъэхэм ягугу къэпшлын плъэклыщта?

— Гухэлъыбэ силагъ ыкли сйл. А зэпстэур джы къыккльи-отыккыжынынэу имыщыклэгъэнккльи мэхъу. Ау ахэм зыклэ ащыщ рай-он телевидением илофшлэкклэ зэб-лэхъунэу зэрэзгъэнэфэгъагъэр. Къэтынхэу агъэхъащырэхэрэр тижыхэм, тиныбжыккльи хэм, тилофшлэ дэгъухэм афэгъэ-загъэу язгъэгъэпсы сшлэигоу. Цыфхэм зэгурылонгъэ ахэлъ-хэгъэным, ныбжыккльи хэм плу-ныгъэ дэгъу ягъэгъотыгъэным, заом хэлэжыагъэхэм ящыгъэу Ю-тэгъэным, тиклэлэджэкклэ дэгъу-хэр щысэу къэгъэлэгъэгъэн-

хэм, нэмыккльи бэхэм телевидением кьатэгущыллэ ышлэнуу сыфай. А гухэлъхэм ягъусэу кадрэ зэб-лэхъунри ащ шэкклэ. Къызыгу-рылуи, къызыгурымылуи ахэт, ау зэкклэри зыпкъ идгъэуцощт. Джащ фэдэу район администра-цием кадрэхэм якъыхэхын щэкклэ. лэнатлэхэм алудгъахэ-хэрэм пшгъэрылэу ялэр, зыфэ-гъэзэгъэщтхэ Юфыр, аналэ зы-тырагъэтын фаеу тазэрэщыгу-гъырэр къафэтэлуатэ, агурытэ-гъало. А зэпстэур зызэшлэотхы-хэкклэ, Юфхэр нахь псынклэу лыккльиотэщтых.

— Мы мафэхэм сыда джыри анахь апэ игъэ-щыгъэн фэе Юфы-гъохэу плытэхэрэр?

— Мэфэкклэ мафэхэр къэблагъэх. Зыфаслохэрэр жьоны-гуакулэм и 1-р, и 9-р ары. Джащ фэдэу чыристан диныр зылэ-жыкыхэрэм ядин мэфэккльи къэб-лэгъагъ. А Юфыгъохэм япхыгъэ программэхэр зэхэтэгъэуцощт. Хэгъэу зэшхом ехьылэгъэ са-угъэтхэр зэтэгъэгъэпсыхъажыкы. Предприниматель клалэхэм, псэуплэхэм яадминистрациехэм япашэхэм сьлэлугъэ зэкклэ са-угъэтхэр дэгъоу зэтырагъэпсы-хъажыкыхэу. Мы Юфыр мэфэккльи хэм якъэблэгъэгъухэм тыгу къэдгъэккльи жьэу тызэрэсагъэр тапэкклэ зэблэхъугъэн ыкли шэп-

Ныдэлъфыбзэр пкльи хэмылгъэу арагъэшлэштми...

Адыгабзэрэ тхыбзэрэ я Мафэу бэмышлэу хэдгъэунэфы-кыгъэм Краснодар краим щып-сэурэ адыгэхэм апашгъэ мэ-хъанэшхо зилэ Юфыгъоу къы-уцуагъэм джыри зэ ригъэгупшы-сагъэх.

Къалэу Шьачэрэ Тлопсэ рай-онымрэ адэт еджаплэхэм ныдэлъ-фыбзэр ащызэзыгъашлэхэрэр адыгэ клэлэцкылухэм япроцент 15-м зэрэшлэомыккырэр къэнэ-фагъ. Шапсыгъэ Адыгэ Хасэм хэт цыф чанхэр хэккльи лэхэм алэхъух. Ахэм ащыщэу алыгъэ пчыхъышхъэп е тхъаумфэ кур-схэр зэхашхэныш, ныбжыккльи хэм адыгабзэр шарагъэшлэныр. Ау ны-

дэлъфыбзэр адыгэ цыфхэм алэккльи зыжыпэным фэшл мы Юфыгъом къэралыгъом ило къы-хымылгыгъэ хушхэп. Лъэпкыым инеушхэр мафэ зыфэдэщтыр зэп-хыгъэр клэлэцкылу лыгъыплэ-хэмрэ еджаплэхэмрэ ныдэлъфы-бзэр (адыгабзэр) ащызэрагъэ-шлэнымкльи амалэу ыкли фитны-гъэу къаратыщтхэр ары.

Туапсэ нэбгырэ мин фэдиз адыгэу дэс, ахэр зэкклэ адыгэ къуаджэхэм къадэккыгъэх. Ахэм клэлэеджаккльи хэм адыгабзэр ацарагъэшлэжырэп, ащ къыхэ-клэу лъэпкыыр мэкклэ-маклэу нахь лъэпкыышхом хэккльи хъажыкын фаеу мэхъу.

Зыныбжыккльи жьэухэмрэ ахэм анахьыжыккльи хэмрэ яныдэлъфыб-зэкклэ джыри гушылэнхэ зэгуры-лонхэ алэккльи, сабыйхэм яна-хыбэм ар ашлэрэп ыкли къа-гурылэрэл.

— Иккльи лъэсым предпри-нимателэу Илья Кочьян клэщакло фэхъуи, адыгабзэрэ ермэлыб-зэмрэ щызэрагъэшлэн алэккльи-нэу къалэм курсхэр къыщы-зэлуахыгъагъэх. Еж адыгэ шъэ-огъухэр илэх, адыгэ къуаджэ-хэм бэрэ адэхъэ, дэгъоу къашлэ, шхъэккльи фаи къыфашы, — къелуатэ курсхэм адыгабзэр щязыгъэшлэштхыгъэ клэлэ-егъаджэу Тхъагушгъэ Заремэ.

Апэрэ занятиер иккльи лъэ-сым, мээаем и 11-м зэхыщэ-гъагъ. Курсым къэккльи хэу нэб-гырэ 11-мэ зарагъэтхыгъагъ. Ау ахэм зы нэбгырэ закъуи адыгэу къызахэмыккльи бзылгыгъэм ыгу къеуагъ, ыгъэшлэагуи иккльи. Лъэпкы зэфэхъафхэм къахэккльи жьэухэр адыгабзэ зэра-гъэшлэнуу къэккльи хэмэ, ар зыны-дэлъфыбзэхэри «къэушхынхэм» бэрэ щыгуыгъыгъ.

Заремэ Мыеклопэ клэлэегъэ-джэ колледжыр къыуухыгъ, клэлэцкылу лыгъыплэм логопед-психологэу Юф шешлэ, Кодэшь-хъаплэ щыщ, Туапсэу шэпсэу. Ыпкльи умытэу уилэпкы ыбзэ уагъэшлэштэу ащ фэдэ амалыр зэрэмыгъэфедэщыщтыр къы-гурылон ылэккльи рэл. Тхъамафэм щэ ригъаджэхэрэр къызэхъахэ-

щтыгъэх, лэжыапккльи курсхэр къызэлэузыхыгъэ И. Кочьян къы-ритыщтыгъ.

Илъэсрэ цыфхэр зырегъа-джэхэм илъэс 72-рэ зыныбжэ Людмила Дона, илъэс 83-рэ зыгъэшлэгъэ Александр Мозго-воир, илъэс 17 хъугъэ Яна Кис-лицинар, нэмыккльи къакошты-гъэх. Адыгэ унэгъоу заулэ къуа-джэхэм адэхэу яунэхэм клэзэ ясабыйхэм адыгабзэ Заремэ аригъэшлэштхыщтмэ къыккльи-упчлагъэхэри щылэх...

Адыгэхэр адыгабзэ зэрагъэ-шлэнуу курсхэм къаумыккльи лэхэ зэхъум, ермэлылэм Юфыр зэ-пигъэуыгъ. Сьдигъоми къызэ-луи хыжыкынынхэм фэхъащы, ау ащ пае нэбгыри 10-м нахь мымаккльи цыфхэр курсхэм къэккльи хэ фае.

Къалэм адыгэ унэгъуи 10 къыдэккльи щтба ясабыйхэм адыга-бзэ арагъэшлэным фаехэу?

НЫБЭ Анзор.

УНЭРЭКЪО Рай:

«Адыгэ гупшысэр лъызыгъэкӀотэщтхэр»

(КъызыкӀэлыкӀорэр мэлылфэгъум и 12-м
къыдэкӀыгъэ номерым ит).

Адыгабзэр урок шъхьафӕу лорыотӕ къутамӕм хэтымгъӕхъӕгъагъми, ащ иззгъэшӀӕн апӕрӕ мафӕм къыщыублагъӕу зӕкӀӕ предметхэмкӀӕ пшъырылӕ тедзӕу щытыгъ. ШыкӀӕпщынӕм иззӕхъыкӀӕ, орӕдхӕм ацӀӕ, гушыӀӕу ахӕм ахӕлхӕр, пӀоблӕшыным эпхыгъ гушыӀӕхӕр, зекӀуакӀӕр, адыгӕ хабзӕр, фӀо-фашӀӕхӕр (обряджӕр), адыгӕ къашӕор — мы зӕптӕури бзӕм эпхыгъӕх. Адыгабзӕр умыгъӕфедӕу сӕдзӕу щтӕу ахӕр зӕбгъэшӀӕнхӕ? ЫкӀӕм ыкӀӕжымы мы зигугъу къӕсшӀы-рӕмӕ адыгӕ гупшысӕр къагъу-ушы, адыгапсӕр алӕжы. Ащ пае кӀӕлӕгъаджӕхӕм якъыхӕхын анахъ лорхӕм ащыщ.

Мы къетхыжыгъӕу лорхӕм хъыгъӕу фӕджагъӕхӕу ахӕтыр мӕкӀӕ дӕд. Нахыбӕм гъӕсӕныгъӕу ялӕмкӀӕ Урысыем ичӀыпӀӕ псӕ-уми музыкӕмкӀӕ сабыйхӕр ащы-рагъӕджӕнхъ алӕкӀыщт. Ау яшӀӕныгъӕкӀӕ адыгӕ лорыуатӕм рагъӕджӕнхӕу тегъӕпсыхъагъӕхӕп. ЗӕкӀӕми тыщыгъуаз — адыгӕ лорыуатӕм фезыгъӕджӕштт специ-алистхӕр шагъхъазыгъӕу зы гу-рыт профессиональнӕ е апшӕрӕ еджапӀи республикӕмкӀӕ тӀӕп.

Лорыотӕ къутамӕм икӀӕлӕ-гъаджӕхӕр зӕкӀӕ (сольфеджиом-

кӀӕ езыгъаджӕхӕу Сухо-ва Татьяна нӕмыкӀхӕр) адыгӕх. Чӕсӕбий Тӕмарӕ илӕс 22-рӕ хъугъӕу ис-кусствӕхэмкӀӕ республи-кӕ кӀӕлӕцӀыкӀу еджапӀӕм ихор идирижер. Урыс классическӕ музыкӕр ары исӕнхъагыр, ау къетхы-жыгъӕу лорыуатӕм шӀокъа-былӕу адыгӕ орӕд къӕлуа-кӀӕм фигъӕсӕнхӕу купым къыхӕхъагъ. Мыгъӕрӕ илӕс еджӕгъум къыще-гъӕжыгъӕу ар лорыотӕ къутамӕм ипаш. Цуамы-кӕо Наимӕ концертмей-стер. ГъӕрекӀо нысхӕпӕ шӀыным, дӕнлӕгъч зӕры-дзакӀӕм пшъӕшӕжыгъӕхӕр афигъӕсагъӕх бӕшлагъӕу мы еджапӀӕм прикладной искусствӕхэмкӀӕ шезы-гъаджӕхӕу Абрӕдж Гоцӕ-фыж. Ащ иурокхӕр джы-

ри я 3 — 4-рӕ классхӕм ялӕщтых. ГъукӀӕ Замудин шыкӀӕпщынӕмкӀӕ регъаджӕх. Изӕлагъӕм, лорыуа-тӕм, орӕд къӕлуакӀӕм, шыкӀӕп-щынӕ къегъӕлуакӀӕм япхыгъӕу ышӀӕрӕ псӕури адыгӕ лорыотӕ-зехъхӕм, шӀӕныгъӕ тхылхӕм къапкъырихыгъӕх. Илӕс 30-м ежъ зызыфигъӕсагъӕм джы кӀӕ-лӕцӀыкӀуахӕр фегъасӕх. Ар лӕп-къым иегъӕшӀӕр методик.

Лӕзшӕу тащӕгушӀуахӕм кӀӕлӕ-гъӕджӕ ныбжыкӀӕхӕу отделе-нием къӕкӀуагъӕхӕм. Дӕхъу Ами-нӕт апӕрӕ классым исхӕр шыкӀӕ-пщынӕуакӀӕм фегъасӕх. Ащ домбрӕмкӀӕ культурӕм иунивер-ситетӕу Краснодар дӕтым апшӕрӕ рӕсӕныгъӕу щызӕригъӕгъо-тыгъ, гитарӕмкӀӕ Ростов консер-ваториер къыухыгъ. Урыс лоры-уатӕм эпхыгъӕу спецкурсӕу зӕригъӕшлагъӕхӕр ыгу къыгъӕ-кӀыжыгъӕу, шыкӀӕпщынӕм хъ-шыкӀӕ физилӕхӕм яупчӀыжыгъӕу мӕлажӕ. АдыгабзӕмкӀӕ, лорыуа-тӕмкӀӕ, пӀуаблӕмкӀӕ Унӕрӕкӕо Щамсӕт регъаджӕх. Ащ АКӕУ-м иадыгъ факультет къыухыгъ. Адыгъ къашӕом фегъасӕх Аб-рӕдж Тӕмарӕ. Сценӕ къашӕуакӀӕр ары ар зыфӕгъӕсагъӕр, лорыотӕ (лӕпкъ) къашӕом екӀолӕкӀӕ шъхъафхӕр ищыкӀагъӕх, ар

къыгурылӕз Тӕмарӕ изаняти-хӕр егъӕпсых. УпчӀӕжыгъӕхӕу къутамӕм илӕхӕу Пашты Мад-ни, Хъакъунӕ Элъзи, сӕри лорыотӕшӀӕныгъӕр тисӕнхъагъ. Шыпкъӕ, сӕ лорыотӕ къутамӕм иштати сыхӕтӕп, лӕжыапкӀи къы-сатырӕп. Ау мыр сӕ пшъырылӕ шъхъафӕу сӀӕмӕ ащыщӕу сӕлы-тӕ. Мадинӕрӕ Элъзӕр зӕррагъӕ-джӕштт предметхӕр я 5 — 7-рӕ классхӕм къыхӕхъащтых.

ЕгъӕжыгъӕумкӀӕ кадрӕхӕр екъух, ау илӕс зытӀуахӕм ахӕр макӀӕ хъуштых. Ио хӕмылӕу лорыотӕшӀӕныгъӕмкӀӕ кадрӕхӕр гъӕхъазыгъӕнхъ фае. Адыгӕ къӕралыгъо университетым иады-гъ факультет культурологиер сӕ-нхъагъ тедзӕу зӀӕштт бакалавр-хӕр мы илӕсым щегъӕжыгъӕу адыгӕ лорыуатӕм фӕджӕх: лоры-отӕшӀӕныгъӕмрӕ угъоеным име-тодикӕр зӕгъусӕхӕу — зы курс, орӕдыжыгъӕмрӕ лӕпкъшӀӕны-гъӕмрӕ — ялӕнӕрӕ, кӀӕлӕцӀыкӀу лорыуатӕр — ячӕнӕрӕ. А курс-хӕм ахӕтӕу адыгӕ лӕпкъ къа-шӕохӕм, пщынӕ Иӕмӕ-псымӕхӕм студентхӕр нӕлуасӕ афӕхъух. ТапӕкӀӕ адыгъ факультетыр къӕ-зыухыштт студентхӕм къахӕкӀы-щтых лорыотӕ къутамӕхӕу ис-кусствӕхӕм якӀӕлӕцӀыкӀу еджа-плӕхӕу районхӕм арытхӕм (ащ фӕдӕхӕр къащыгъӕлуахыгъӕу ты-щӕгуыгъ) ащезыгъӕджӕн зыгъӕ-кӀыштыгъ. Ау ахӕри макӀӕ хъу-штых. Лӕпкъ музыкӕмкӀӕ, адыгъ пщынӕ Иӕмӕ-псымӕхӕмкӀӕ сӕнхъагъ зӀӕхӕр тищыкӀӕгъӕштых. Искусствӕхӕм яколледжӕу Тха-бысым Умарӕ ыцӀӕ зыхырӕмрӕ искусствӕхэмкӀӕ Институтӕу АКӕУ-м хӕтырӕ ахӕр зыгъӕхъа-зырынхӕу тызыщыгъӕхӕрӕр. ДжырӕкӀӕ ауштӕу щымытми, щыӀӕныгъӕр ыпӕкӀӕ лӕкӀуатӕ, гъӕсӕныгъӕм игъунапкъхӕр нахъ зӕлӕкӀотых. АКӕУ-м шӀӕхӕу ма-гистрӕхӕр ригъаджӕхӕу ыублӕшт. СӕнхъагъыкӀӕхӕу лорыотӕ къута-мрӕ непӕ зыфӕныкъохӕм ащы-фагъасӕхӕу колледжми, АКӕУ-м искусствӕхэмкӀӕ и Институти къащыгъӕлуахыгъӕу уахътӕ къӕ-сынӕу сӕгуыгъ.

Мы мафӕхӕм лорыотӕ къута-мӕм икӀӕлӕгъаджӕхӕр кӀӕлӕ-цӀыкӀуахӕм, ны-тыхӕм алокӀӕх, къӕкӀорӕгъӕм еджапӀӕм къычӀӕ-хъащтхӕр къырагъӕблагъӕх.

Республикӕ гимназиӕм шеджӕ-хӕрӕм ащыщӕу купитӀу (нӕбгы-р 40 фӕдиз) зарагъӕтыгъ. АщкӀӕ лӕзшӕу тафӕрӕз гимназиӕм ипаш-цӕу КӀыкӀ Нурит, кӀӕлӕгъа-джӕхӕу Шъхъий Фатимӕ, Хъап-кӀӕ Хъалимӕт, КӀыкӀ Заремӕ.

Сабыйхӕм яугъоин дакӀоу программӕхӕм тахӕплӕжы, зы-шеджӕхӕр кабинетхӕм язӕлухын, ягъӕкӀӕрӕкӀӕн кӀӕлӕгъаджӕхӕр дӕлажыгъ. Адыгабзӕм, лорыуа-тӕм, литературӕм яхыылӕгъӕ тхылхӕр, егъӕджӕн лӕпылӕгъу-хӕри ахӕлхӕу, пшӀы пчъагъӕ хъоу лорыотӕ къутамӕм къыратыгъӕх. АР-м гъӕсӕныгъӕмрӕ шӀӕныгъӕм-рӕкӀӕ и Министерствӕрӕ культур-рӕмкӀӕ Министерствӕмрӕ зӕда-шӀыгъӕ зӕзгъыныгъӕм тетӕу ащ фӕдӕ тхылхӕ лӕпылӕгъуахӕр кӀӕлӕ-гъӕаджӕхӕм джы ялӕ хъугъӕх.

Лорыотӕ къутамӕм ежъ иунаеу, адыгъ гупшысӕм къешӀӕкыгъӕу егъӕджӕкӀӕ-пӀуахӕм амалхӕр къы-хыхынхӕр ары пшъырылӕ шъхъа-фӕу непӕ щыгъыр. Сабыйхӕр фаб-лӕхӕу, псӕкӀӕ къепкӀылӕхӕу, якӀа-сӕу еджапӀӕм къахӀоу хъунӕу тыфай. А зӕптӕур гъӕцӕкӀӕгъӕ-ным пае шӀӕныгъи мылӕкуи ищыкӀагъӕх. Егъӕджӕн лорыуатӕм зӕхӕшӕгъӕным пӕлухъащтым имы-закъоу, кӀӕлӕгъаджӕхӕм ялӕ-жыапкӀӕ хӕгъхъогъӕн фае (непӕкӀӕ ар мӕкӀӕ дӕд). «НӕмыкӀ музыкӕль-нӕ еджапӀӕхӕм ямылӕр сӕд пае адыгъ къутамӕм фӕшӀӕгъӕн фая?» — зылони къыкъокӀын, ау мы еджапӀӕр зымы фӕмыдӕу, щыс-

техышӕу, тӕдӕкӀӕ шӀӕ адыгъхӕми яплӕапӕу, яхъопсапӕу, кӀӕлӕ-цӀыкӀуахӕм я Гупчӕ шъыпкъӕу гъӕпсыгъӕн фаешӕ, амалӕу шӀыӕр зӕкӀӕ (шымылӕри!) ехыылӕгъӕн фаеу сӕлыгът.

Мы илӕсцитӀум лорыотӕ къу-тамӕм лӕпылӕгъу къыфӕхъунхӕр къыхӕкӀыгъӕх. Ахӕм ацӀӕ «Ады-гӕ макъӕм» къыхиутӕу хъугъӕ. Ау непи лытӕныгъӕшӕхо афӕс-шӕу джыри зӕ ацӀӕ къесӀо сӀло-игъу. НыбжыкӀӕ фондӕу «Гу-фӕс» (пащӕр Едыдж Мӕмӕт), Нӕпсӕу Нихъад — илӕс заулӕ хъугъӕу Израиль къыкӀыжыгъӕу тиреспубликӕ щӕпсӕу, Нӕгъуцу Аслӕан — «НАН» зыфилорӕ лӕжыапӀӕм ипаш, бизнесменӕу Шчыко Аскӕрбий.

«Дахъ сӀон, сӕри сфызӕшӀо-кӀырӕмкӀӕ лорыотӕ къутамӕм шеджӕрӕ сабыйхӕм сипшӕагъӕ язгъӕкӀын» зылохӕрӕм ащ макъӕ къӕтӕгъӕу: сот.: **8.928.663.83.29.**

Ахъшӕм имызакъоу, лорыотӕ къутамӕм гъӕцӕкӀӕжыны лорхӕри ищыкӀагъӕх (унӕ кӀоцӀхӕр зӕте-гъӕпсыхъӕгъӕнхъ фае), нӕрылӕгъу лӕпылӕгъу афӕхъунхӕу худож-никхӕм ясурӕтхӕр, адыгӕ орӕд-хӕм, пщынӕ Иӕмӕ-псымӕхӕм яхы-лӕгъӕ шӀӕныгъӕ тхылхӕр, но-тӕкӀӕ тхыгъӕу музыкальнӕ мате-риалхӕр, дышӕидӕ лӕпчысӕхӕр — зы гушыӀӕкӀӕ кӕпӀон хъумӕ, отделением къетӕнӕу фае къы-хӕкӀмӕ, «шӀу зышӀӕрӕр кӀӕупчӀӕ-жыгъӕрӕ» ало — шӀукъеблагъӕх. ЕджапӀӕр зыдӕшылӕр: къ. Мые-кӕуапӕ, урамӕу Советскӕр, 241.

МӔХЪОШ РУСЛӔН

Есть, товарищ капитан!

СикӀӕлӕцӀыкӀыгъом щыщ гукъӕкӀыжыгъхӕр

«Узымыгъӕлӕшт хӕкӀыпӀӕ шъхъӕм къыпфегъоты», ало цыфмӕ. Мы гушыӀӕмӕ яшъыпкъапӀӕ мызӕу, мытӀоу сикӀӕлӕгъум сырихыылӕгъ.

Хӕгъӕу зӕошхор кӀоштыгъӕ. Нӕмыц-хӕр чылӕм дафыжыгъӕхӕу «краснӕхӕр» дӕсыгъӕх. Илӕс зыщыплӕм ситыгъ. КъызыхӕкӀыштыгъӕри сӀӕрӕп, ау «крас-нӕмӕ» сӕ дӕгъоу сахъзагъӕштыгъ. А лӕ-хъаным сянӕжӕу Шыпхъуахӕс нахъ сеубытӕлӕгъагъ сянӕ нахы. Сыриагъӕр пхъорӕлфти, сырикӀӕс дӕдагъ. Сӕри нӕ-нӕжъ зыхаслӕхъӕр щылагъӕп, къысӀууу-хъӕз зыж сит зӕпытӕу сыкъызыдирищ-кӀыштыгъ. Тянӕжъ ишагъу хъоо-пшау чыпӀитӀоу красноармейцхӕр дӕсыгъӕх. Шагум дӕдзагъӕу алахыгъӕгъӕу унӕшхоу дӕтыгъӕм узбекыгъӕхӕ е тыркуменыгъӕхӕ, пчыхъӕ къӕс бубнӕм еохъӕз, орӕд къаомӕ къыдӕшӕжыгъӕу зы куп чӀӕсыгъ. Ахӕм сӕплъыныр сикӀӕсагъ. Ежъхӕми унӕм сы-рагъахъӕмӕ, хъалыгъу бзыгъӕм шъоу-щыгъу тетӕкъуагъӕу къысатӕу къыхӕкӀы-

щтыгъ. Ащ фӕдагъ прожекторӕу хӕтӕм хӕтыгъӕмӕ яфӀо-фашӀӕхӕр зыгъӕцӕкӀӕ-щтыгъӕ дӕкӀолӀ бзылфыгъӕу купыр. Ахӕм зырызӕу сызӕлӕпахӕу, сызӕрадзӕу салыгы-ныр якӀӕсагъ. МакӀӕп ащ пкӀышъхъӕ-мышъхъӕр ИзӀу-лушӀӕр сагъӕшхыгъӕр.

Ащ фӕд, тӕ унӕшхоу зы пакӀӕмкӀӕ фӕ-тӕрӕу тызычӀӕсыгъӕм иадырабгъукӀӕ дӕкӀолӀхӕр чӀӕсыгъӕх. Ащ Алыи алоу лӕзшӕу къысфӕшӕгъӕу зыгорӕ ахӕтыгъ. Шъоушыгъу хъаджыгъӕ макӀӕп ащи си-гъӕшхыгъӕр. Ау зӕкӀӕми анахъ лӕзш дӕ-дӕу къысфӕшӕгъӕгъӕр сянӕкӀӕ сянӕжӕу Шыпхъуахӕси, ащ игуашӕу Фатимӕти, сянӕшпыхъуахӕри «БратушкӕкӀӕ» заджӕ-штыгъӕхӕу адрӕ чылӕ цыпӕм шӀухъафтын-хӕр зыдиыгъхӕу къыкӀыз ренӕу къыслы-кӀоштыгъӕр ары. Къызырӕлотӕжышты-гъӕмкӀӕ, ар зенитчыкыгъӕу ыкӀи само-летхӕм зӕрряоштыгъӕхъ топышӕмӕ апакӀӕ пальхъӕштыгъӕ джӕрзым хӕшӀыкыгъӕу, чынӕм фӕдӕу шыгъӕу, зыкӀоцӀ нӕкӀым, шъоу, шъоушыгъу, чӕрӕз — сӕшӀа къыс-

фызӕригъӕулушӕурӕр илӕу къысфихы-ти, садӕжъ бӕрӕ къахӀоштыгъ. Ащ фӕдӕ гуфӕбӕныгъӕшхо къызыкӀысфырилӕр ышпыпхӕу икӀӕлӕ сыфигъадӕкӀӕ арӕу къарилоштыгъ.

Къалотӕжыштыгъ «краснӕхӕр» чылӕм зыдӕкӀыжыгъӕхӕм мӕзӕ заулӕ тешӀагъӕу зыгорӕм ащӕхъӕз, тичылӕ пӕблагъӕу къы-зӕхъухӕм зыкъаригъӕтӀупши, чӕщым та-дӕжъ къахӀуи сызӕригъӕлӕгъуыгъӕу.

Джауштӕу ахӕм куцӀӕу сагъӕшыгъа-гъӕр ары сӀлошӀы 1947-рӕ илӕсым гъӕб-лӕшхоу шылагъӕм сыхъыщыжыгъагъӕр бжынуцӕр мӕкухӕр анӕмыкӀ тымыгъо-ты зӕхъуми. Ахӕм яшӀагъӕ сӕ сыдигъуи сшыгъушӕштӕп.

Ау анахъ гъӕшӀӕгъонӕу къысӕхъулагъӕр ары джы зигугъу къӕсшӀыштыр. Мафӕ горӕм сянӕр сӕрыр шагум тыдӕкыгъӕу урамым зыщытӀылыгъӕу тытетыз, «бо-бикӀӕ» тызӕджӕштыгъӕ машинӕ псынӀӕ горӕ къӕуцӕуш, офицерыр къекӀы, тища-гукӀӕ къыфӕузынкӀы. Ар къӕмысыз з та-дӕжъ сыдӕлӕдӕжышъ, ищыгъӕу сыкы-зӕтеуцо. ЕтӀанӕ лӕыр къӕлӕпчӕжыгъӕм

къызыдӕхъащтым слӕакъохӕр пытӕу чыгум хӕсӀухъӕз, сыпӕгъокӀы. Ыдӕжъ сызынӕскӀӕ итӀагъӕу ыпашъхъӕу сеуцо, слӕкӕо джабгъу ресӕхъахышъ, псынӀӕу ыкӀи пытӕу «шкӕуау» лор сӕмӕгу лӕакъом къыгосӕлулӕ. Ащ лыпытӕу сӀӕгу джаб-гъу стхъахӀумӕ есӕхыылӕшъ, лӕ сӕмӕгур куашӕом гоубытагъӕу, лӕым ынӕмӕ сакӀаплӕзӕз есӕло:

— Есть, товарищ капитан!

Нӕужым тянӕжъ къызырилӕтӕжышты-гъӕмкӀӕ, капитаным ыгъӕшлагъоу ыло-гъагъ:

— Мо шъӕожыгъӕу цыкӀум сыкапитанми тауштӕу къышлагъа, хӕта езылуагъӕри?!

Ащ ухъумахӀоу кӀыгъуыгъӕм машинӕм къырыригъӕхи консерв банкӕ зытӀурӕ хъа-лыгъу буханкӕрӕ тянӕжъ къырыригъӕты-гъагъ, «Егъӕшхъ мы солдат чан хъуштым, куцӀ ышӀын фаешӕ» ылуи.

Джащ къышегъӕжыгъӕкӀӕ сенӕгуе дӕкӀолӀ, анахъӕу летчик сыхъумӕ сӀло-игъоу сыгу къызыхъагъӕр. Синасып ар къымыхыгъӕми, илӕс пчъагъӕр сыво-енрукыгъ, сыофидерыгъ ыкӀи. Капитан-ми сынӕсыгъагъ, зытесӀожыгъӕу хъугъӕм фӕд зызӕрӕхъуштыр.

«Есть, товарищ генерал!» сӀогъагъӕм, хӕта зышӀӕрӕр генералым сынӕсыныкӀи мӕхъу, ау капитаным сыкъышӕуцугъ...

Шэнышло дэдагъ

Щыпсэугъ тикъалтэу Мыекъуа-пэ бэмэ ашлэщтыгъэ адыгэ клэлэ шлагъо. Ишэнышлагъэ, ищыфыгъэ дахэ, игулыгъэшлэ, игу-клэгъу апае лыхылхэми, ныб-джэгъухэми, гъунэгъухэми, йоф-шлэгъухэми, зэклэ зышлэщты-гъэхэм лыгътэныгъэрэ шхъэклэ-фэныгъэрэ фашыштыгъ. Къы-зытхэмтыжыгъэрэ мэлылфэггум и 20-м илээс хушштми, зэрэщы-тыгъэм фэдэу пчэдыжъ къэс йу-мыклэжхэрэми, гушылэгъу фэ-мыхъужхэрэми, илээс хуэгъу амылэгъужхэрэми бэрэ агу къэкълъжы, изеклолагъэр, ишы-лэлагъэр, ишылагъэхэр алозэ, бэрэ тегушылэжых, дахуу жэм къыхыштыр фалозэ, зыдэкло-жыгъэ ахьрэтэм щытынчынэу фэлъаох.

Ащ фэдэ клэлэ шлагъоу къыт-хэтыгъэр Лыххэсэ Мухьдин ары-гъэ. Теуцожь районым шыщ къуаджэу Хьалгъэуае шышхэу Лыххэсэ Къасимэрэ Фатимэ-трэ яунагъо ящэнэрэ сабыеу 1938-рэ илээсым мэлылфэггум и 15-м ар къыхуагъ. Тымрэ нымрэ колхозым хуупхэу зэрэ-щылэжыгъэхэм даклоу, яклалэ-хэм япунклэ афэлэкълыштыгъэ зы-къызтырагъэнагъэп. 1932-рэ илээсым къэхуэгъэ япшэщы-нахыжыгъэу Дарихъан еджэплэ-ужым къалэу Краснодар дэтхэ дэплэ фабрикэмрэ консервыш-комбинатымрэ ащылэжыгъ. Ана-хыжыгъэти, ышнахыклэхэр еджэфэхэ лэпылэгъу афэхуэгъ, унагъо зашлэми яклалэхэр ади-пугъ. Ащ ышыхэу Щамсудинэ-рэ Зауррэ щылэныгъэ гъогу шла-гъо къакулгъуэу пенсиом аныбжы-клэ нэсыгъэх.

Клэлэщым агурэ Мухьдинэ нах-ыгъэкълотыгъэу тыкытегушы-лэшт. Зэшишым азыфагу къифэ-гъэ клалэр еджаплэм члэсызэ йофшлэным зыциушэтыныр-ригъэжыгъагъ. Ятэрэ янэрэ илэ-пылэгъу алыгъгъэлэсыным ренэу

пылгыгъ. Илээс 13 нахыбэ-ымыныбжыгъэу ишэогухэм ягъу-сэу чэщырэ мэзым пхэа щэгъэ-стыти, «шломькл ашыштыгъ». Етланэ ар Краснодар щашэзэ, клахырэр агъэфедэщтыгъ. Апэ-рэ ахышэу ащ хыхыгъэмклэ Мухь-динэ цыклум янэ къыфишэ-фыгъэ лъэкъопылхыэмклэ лъэ-шэу ыгъэгъушлогъагъ. Ишэо-жыгъе игулыгъэ зынэсыгъэр ыгъэшлагъозэ, ным нэпыр къы-шлоклогъагъ.

Мухьдинэ къоджэ еджаплэр къызеухым Пашковскэ мэкъу-мэщ техникумым члэхъагъ. Клалэмклэ псынклэгъуагъэп къэ-лэ хымэм шеджэныр, яунагъо-рэ ышыпхэу нахыжыгъэр ялэпы-лэгъу закълэ зыфаер зэклэ зэ-пигъэфэнэу хуштыгъэп. Ащи хэклэплэ къыфегъоты, мэшлоку-гъогу вагонхэр чэщырэ зыунэ-кълыхэр иныбджэгъухэм аха-хэщы, ахышэ къэгъахэ. Яджэ къызщыкложыгъэрэ гумэклэу янэ къеупчылштыгъ иклалэ мэлэ-клэ лэу къыхэкълэм зэригъа-шлэ шлоигъоу. «Ян, умыгумкл, зэклэ дэгъу» ылоты, ны гумэ-кълэр ыгъэлэсэщтыгъ. Сыд фэ-дэ къин ылэгъугъэми, Мухьди-нэ егугъуэ еджагъ. Фабит, чыли, ошхи, осимылэу шэмбэт къэс янэу ышнахыжыгъэ клэлъырысым дэжъ къаклоштыгъ.

Мухьдинэ игъэшлэ гъогу шы-ригъогъугъэх лэдэбныгъэшхор, шхъэкълэфэныгъэр, гуклэгъур. Зыдэгъушылэрэм уасэ фишлэ-штыгъ, едэлэуны, ыгъэдэлэни ылэгъыштыгъ. Сэнэхатэу къы-хыхыгъэм тегъэпсыхыгъагъ, зы-пылэ йофшлэным хэшлэмышхо-фырилагъ. Зэрэзафэм пае дэлэ-жыгъэ пстэуми шхъэкълэфэны-

гъэ къыфашлэ-зэ къырыкълуагъ.

Пашковскэ мэкъу-мэщ техникумыр 1959-рэ илээ-сым къызеухым, Къэбэртэе-Бэлъ-къар АССР-м агъакълэ, инже-нер-члэгъуэ-гъэпэш шхъа-лэу илээси 8 къышылэжыгъ. 1967-рэ илээ-сым ихэку къы-гъэзэжыи, апэ Шэуджэн рай-оным инженер-члэгъузэгъэпэш шхъа-лэу йоф-ышлагъ. 1971-рэ илээсым Мые-къопэ районым а лэнаплэр шигъэцклагъ. йоф ышлэзэ, Моск-ва дэт институтэу инженер-члэгъузэгъэпэшхэр къэзыгъэхъа-зырхэрэр 1970-рэ илээсым къы-ухыгъ.

1991-рэ илээсым члэгъу ре-формэмклэ ыкли члэгъу мылькы-клэ республикэ Комитетыр зы-зэхашэм, ащ итхыаматэ иапэрэ гуадзэу Мухьдинэ агъэнэфагъ. А лэнаплэр ыгъэцклагъэ, зэхэцк-ло чанэу зэрэщытыр, исэнэхат дэ-гъу шпыпкъэу ылэ къызэрэри-гъэхъагъэр къыгъэлэгъуагъ. Адыгэ Республикэм ирайонхэм члэгъумклэ якомитетхэм язэхэ-щэнкълэ, ахэр зыпкъ иуцонхэмкълэ зэшлэуныгъэр маклэп. Ащ ипэ-щэныгъэкълэ члэгъум имонито-рингклэ ыкли экосистемэмклэ республикэ научнэ-техническэ

программэр рахъухагъ. Джащ фэдэу «Къэралыгъо члэгъу када-стрэм иавтоматизированнэ си-стемэу гъэфедэгъэн фаер» зыфи-лорэ республикэ программэри ежым зэхигъэуцуагъ, Урысые Федерацием гухэлъ гъэнэфагъэ зилэ ипрограммэ илэхэ шхъа-лэхэм ар ашыш хуэгъэ.

Республикэм общественнэ щылэныгъэу щызеклорэми чанэу хэлэжыгъэ Мухьдинэ къыры-кълуагъ. Члэгъур тэрэзэу гъэфедэгъэным, члэгъу зэфыштыклэ-хэр ифэшъуашэм лыхылахыу гъээклогъэнхэм афэгъэхыгъэ йофыгъохэмклэ законхэм япро-ектхэр ыкли шэпхэ-правовой актхэр гъэхъазыргъэнхэмклэ ышлагъэр маклэп. А йофыгъо-хэмклэ ыгъыхэрэр къэбар жъу-

гъэм иамалхэм къащыхиуты-щтыгъэх. Бэ джащ фэдэ йофшлэ-гъэ зэфэшъафхэу ащ илэхэр, зэкълэми ацлэ къелогъуай.

Ыкъош-лахылхэм ыгукълэ ыпсэклэ афэкъэбзагъ, ахэр шы-гъушхэу уахыгъэ къэкълушты-гъэп, бэрэ ахышэщтыгъ. Пасэу идунай зэрихъожыгъэр ахэм ягукъэошху, агу икълырэп, ишлэ-гъэу аригъэкълыштыгъэм къафи-хыгъэ рэзэныгъэр абгъэгъу зэрэ-дэлэ.

Мухьдинэрэ ишхыгъэгъусэ Лю-сэрэ унэгъо дахэ зэдашлагъ. Ахэм яунапчэ хэтклэ сыдигъуи зэлэ-хыгъагъ, ящыгъу-пласти бэмэ апагъохыгъ. Пшэщытлэ аплугъ. Нахыжыгъэ Сусанэ Хьаклэмызэ Би-болэтрэ Джанпагорэ яклэлэ Аб-рек ишхыгъэгъусэ, республикэ сымэдэжым врачэу щэлажэ. Ащ иклэлэ Мурат я б-рэ классым шеджэ. Мухьдинэ ипшэщыгъэ на-хыклэу Майе Мыекъопэ техно-логическэ университетым шы-регъаджэх, социологие шлэны-гъэхэмклэ кандидат. Ащ ипшэ-щыгъэ Эммэ АКЪУ-м июридиче-скэ факультет шеджэ.

Лыххэсэ Мухьдинэ илофшлэ-гъэхэм яфэшшошэ уасэ къафа-шлыгъ. УФ-м и Президент и Указклэ члэгъу зэгъэпшыныгъэм ылэныкълэ гъэхъагъэу ышлэ-гъэхэм афэшл 1998-рэ илээсым «Урысые Федерацием изаслу-женнэ члэгъузэгъэпэш» зыфило-рэ щытхушлэр къыфагъэшшоагъ. Бгъэм халхыгъэр тамыгъэу «Уры-сыем ичлэгъузэгъэпэш гъэ-шлэуагъ» зыфилоэрэ ыкли УФ-м члэгъумклэ икъэралыгъо Комитет и Шытхуу тхылъ къыратыгъэх.

Илээс хуэгъуу къыгъэмытыжы Лыххэсэ Мухьдинэ шлуклэ агу къагъэкълэжыгъэ, непэ ар къызы-хуэгъэ мафэм зэклэ илахылхэ-ми, ныбджэгъоу ыкли йофшлэ-гъоу илагъэхэми пасэу идунай зэ-рихъожыгъэм къафыхыгъэ гу-къаор зэрэмыжъужыгъэр, агу бэрэ зэрилыштыр къало.

ЛЭХХЭСЭЖЪ
Хьаджэрэтбый.

Сурэтэм итыр: **Лыххэсэ Мухьдин.**

СЭМЭРКЪЭУМ, ЛАКЪЫРДЫМ ЯКЪОГЪУП

Адыгэжэхэми ар яклас

Сэмэркъэур Тхьэм икласэу ало, ау Тхьэм изакъоп, адыгэжэхэми ар яклас. Адыгэжэхэм ежхэр зыдэхъащы-жыныр, зыгорэми дэхъащхынхэр, лакъырды ашыныр яшэн. Ар къаушыхыаты жэрыло йорыуатэхэм. Адыгэжэхэм ахэлъ сэмэркъэуэхэм, лакъырдыхэм атыхыгъэ тхыгъэхэу тхаклоу Пэнэшъу Сэфэр къыгъэхъазырхэрэр «Сэмэр-къэум, лакъырдым якъогъуп» зыфилоэрэ рубрикэм клэгъуу гъэзетым кветтыгъэзэ тшышт. Гъэзетеджэхэр къыхэлэжыгъэхэми тафэрэзэшт.

«Мары, сыбзэгъу къешъунх»

Лыжъ тхыамыклэр икълэлэ-пчэлу йутэу пчыхэм зыплгы-хыуу щытэу шыуищ блэклэу зе-лэгъум, къуаджэм зэрэшымыш-хэм гу лытагъэти, адыгагъэм зыдыригъэхыгъэхэу ариуагъ:

— Шыукъеблагъ, шыухакл.
— Тхыаегъэун, тят, — къы-рауи блэклэныу зегъэхэм, къы-зэрэмыблэгъэщтыр ышлошъ къэхуэгъэти, ишыпкъэ дэдэу къащигъэхуным пылгыгъ.

— Ауштыр шыумыло, пчыхэ хуэгъэ, бысым шыуищылагъ, шыухакл, — ыуагъ лыжыым.
— Шыукъеблагъ.

Ары, шыухэм бысым ящыклэ-

гъагъ, ау лыжыым иунэу шагум дэтэу зытешлагъэхэм йоф зы-тетыр къагуригъэуагъэу нэбгы-рищ шпыпкъэ зытырагъэонэу фэгъэхэп, ау адрэр къашломы-кълэ зэхуым, «адэ арэу оломэ...» алуи къешлугъэх, шагум дэхъа-гъэх, ау яшыхэр зэрапхынхэ шы-шлолу далэгъуагъэпти, ащыщ горэ къэупчлагъ:

— Тишыхэр тыдэ етпхышты-ха, тят?

Лыжыыми джэуап ариты-жыгъ:

— Мары, мою сыбзэгъу къе-шъунпых.

Учетчыкым игулыгъым

Колхоз тхыаматэм шыхыа-фышхо илэу къуаджэм цыфэу дэсыр ащ еклуштыгъ. Учетчыкыр

ащ ежыагъэу бригадирыр ыпэ къызефэм къеупчылгъ:

— Тыдэ уклора?
— Титхыаматэ шыхыаф илэу алуагъэшъ сэкло, — ыуагъ учет-чыкым.

— Сэри ащ сежыгъагъ, ау тхыаматэр дэсэп алуагъ, «ащ сы-къимылэгъушты нэмылэм» слуи къээгъэзэжыгъ.

Учетчыкыми зэкълэм къызлуи-пхыотыгъ:

— Адэ тхыаматэри дэмы-сэу, ори шыхыафым ухэмышты нэмылэм, сэри ащ сифоф шылэп, — ыуи къыгъэзэжыгъ.

Ятлонэрэу хэти фаен

Зэныбджэгъуитлэу дзэм зэдэ-шагъэ. Строим зэдыхуэуагъэх.

— Зыкъэшъулыгъ, — коман-дэ къытыгъ командирым.

— Апэрэ, — ыуагъ Налбый, зэкълэме апэ итыти.

— Апэрэ, — ыуагъ Хъусени, ащ къыготыти.

— А зыкъом фэбэгъон, сыдэу укыгъа, сэ «апэрэ» слуагъэмэ, о «ятлонэрэ» зэрэплон фаер къыбгурылорэба? — къегынгъ Налбый.

— Адэ о лы гоузыр, о уапэ-рэшт, сэ сыятлонэрэшт, ара, шы-лэп а дэлагъэр, — зэкълэм къыз-луи пхыотыгъ Хъусен.

Хьаклэр зыфэзэгъэр

Хьасанэ иныбджэгъу дэжъ хьэкълэло къэкълуагъ. Бэшлагъэти зызэрэмылэгъугъэхэр, лъэшэу зэфэчэфхэу зэпэгъоклыгъэх. Якъубэ ишхыгъэгъусэ исыгъэп, ланэр ежъ къызэлэуихын фаеу хуэгъэ.

Хэтэрыклэ зэфэшъафхэр къызэхипклэтэхи салат дэгъу къыгъэхъазырыгъ. Шхыншыгъэ унэм илгыгъэп.

— Мыщ витамин «А» бэу хэлъ, пшхынклэ дэгъу, — ыуи столым къытыригъэуцагъ.

Мэлэклэ ллагъэти, зэкълэла-клэу салатыр Хьасанэ дэгъоу ыш-хыгъ. Ау зи къыфишлагъэп.

Якъубэ тэджи, вазэм изыбзэу мылэрысэр, сэнэшхыгъэр, къужлэ-рысэр къытыригъэуцагъ.

— Мыщ витамин «В», мыд-рэм «С», мыдрэм «Р» хэлъ, — зырызэу ялээ, витаминэу ахэлъ-хэр къепчыых Якъубэ.

— Олахэ, дэгъум, — бысы-

мым ыгу хымыгъэкълэмэ шлои-гъоу къыфытыригъэуцагъэхэр ешыхы Хьасанэ. Ау нахъ шхэ шлоигъоу амышлэгъэмэ, зи къыфишлагъэп. «Джы къытыри-мыгъэуцомэ, джы къытыригъэ-уцон» елошъ, нахышлэу ежэшъ шыс.

Вазэм пхэшхыгъэ-мышхыгъэу илгыри аухыгъ. Тэджи джыри нэмыклэ пхэшхыгъэ-мышхыгъэхэр къырилыхыагъэх Якъубэ.

— Мыщ витамин «Д», мыд-рэм витамин...

— Витамин «Л»-р тыдэ шыла адэ? — фэмышылэжыгъу къэуп-члагъ Хьасанэ.

Клэсэнным зи ылазгъэпты...

Алый унэ нэфынэм кыкълэ, мзэхэм къызыхахыгъэм, зи ымы-лэгъоу шхъэкълэ клэсэнным еутэ-кълэ. Зи гушыли къылуагъэп. Ар шлогъэшлэгъонэу игъусэ клэ-лэр къэупчлагъ:

— Алый, клэсэнным шхъэкълэ узеутэкълэым ыгъэузыгъэба?

— Ымыгъэузыгъэ хъуна, боу спсэ сыхыгъэлэжыгъ, — джэуап къытыжыгъ.

— Адэ ащ фэдизэу лъэшэу ыгъэузыгъэмэ, зи къэлуагъэп!

— Сызэутэкълэым клэсэнным зи къылуагъэпти, сэри зысы-ушгъэфыгъ, — ыуагъ Алый.

Чыржын Мухьарбийрэ иклалэрэ яхьэклагьэх

Уипсауныгэ угурылоным, уфэсакъыным, бгъэпы-
тэным имэхъанэ кигъэтхъэу, ащкIэ спортыр
цыфым сезгъэуээнкIырэ амалэу зэрэщытыр ыгъэ-
унэфэу гъэпсыгъагэ мэлылъфэгум и 9-м Адыгэ
республикэ кIэлэцIыкIу библиотекэм щызэхашэ-
гъэгэ зэлүкIэгъур.

Мыекьопэ еджэпэ лицеу N 19-м иеджаклохэр, иклэлэ-егьаджэхэр, библиотекэм ило-фышлэхэр, хыаклэхэр мэфэкым хэлжыагъэх. Ау юфтхыабэр нахь кээзгыныгыгэр, нахь гэшилэ-гьон кээзышыгыгэр дунаим цызылэшлэгъэ Олимпийскэ чемпионэу Чыржын Мухьарбий Нурбий ыктор ыки спортыр зикласэу, ащ икклэлэ Амэрбий ащ зэрэхэлжыагъэхэр ары.

Нэлэ кыткытхууһэрэ лэ-
ужхэм — еджакохэм, студент-
хэм, гэсагагэхэм ашлэнхэ фаех
тихэгъгушхоштыгъу СССР-м,
джы Урысхэм шытхуур спор-
тымккэ ыккы нэмыккэ лэныкыуа-
бэмккэ фэзылэжыгыгэхэр, фэзы-
лэжыгыгэхэр зэригэхэр. Чы-
жыу уклон имышкылагъу ащ
фэдэ чыф цэрылохэр, гэшлэ-
гьонхэр, гэжыгъэшхохэр Хэгъ-
гум ыпашъхэ шызыгэхэр ти
Адыгей шапугэхуу, шалжыг-
гэхуу зэрэтигэхэр кырыло-
тыккэу зэлуккэгъуу шытыгъ.

«Псауныгъэм тыдэlorышIэ» зыфиlorэ тхылъ къэгъэлъэгъоным я XX-рэ Олимпийскэ джэгунхэу Мюнхен щызэхашэгъа-

гэжэм тэклоньгээр кышыдэзы-
хыгээ адыгэ кIалэу, батырэу,
лыхужэу, штангымкIэ (хы-
лэIэтынымкIэ) зыкызыIузы-
хыгээ Чыржын Мухарбий
ехылыгээ тхыгээ дэгубэ хэ-
лыгыг. Ащ дэжым Мухарбий
илъэ 23-рэ ыныбжыгээр, спорт
лэгэлэу ыштагээр бгэшлагэ
икбуштыг.

Спорт мурад гьээнэфгагьэм фэклон ыкйи ар шытхьу хэлъэу зэшлэзыхын зыфэуклочыггэ Мухьарбий икьуаджэу Кош-хьаблэ, иадыггэ лъэпкэ, Урысые хэгъагушхом ацэ ылъэтыггэ Тхьэм кьыхилхьхэггэ лъэкъо-лъэпкэ клоцлэ ялыемккэ, зэрэдунаеу иба-тырыггэ-лъэшыггэ шызэлъа-шлагь. Тым ишысэ дахэ илъаггэу зэрэклопэрэ Мухьарбий иккэлэу илъэс 13 зыныбжэ Амэрбий. Ишгьыпкьэу спортым пылгэ, иеджэн пшэрылгэ дигъэцккэн елъэккы. Спортыр зикласхэу, ащккэ гъэхьаггэхэр зилэхэ Чыр-жынныггэу ятэрэ ыкьорэ Адыгеим инынжыккэлэхэмккэ шысэшлэу орыхьухь.

МэфэкI юфтхьабзэр сценарие
гъэнэфагъэм тетэу зэращагъ рес-

публикэ к1элэцкык1у библиоте-
кэм и1офыш1э ныбжык1эхэу
Абрэдж Заремэрэ Хьаудэцхэ
Асерэ. Олимпийскэ джэгунхэр
ападэдэ Грецием тигэр ыпк1э я
VIII-рэ л1эш1эгьум зэрэщызэха-
щэгьагьэхэр, ахэм ахэлэжьэн фи-
тыгьэхэр, ахамыгьахэщыгьэ-
хэр, олимпийскэ тамыгьэхэр
зыфэдэхэр к1эк1эу кьыралоты-
кыгьэх. З1ук1эгьум ихьэк1э
льап1эу, Олимпийскэ чемпионэу
Чыржын Мухьарбы1 испортивнэ
л1эуэу рыппагьэх.

Мухъарбий игуапэу зэдуклэ-
гъум кыккылагъэхэм ишхъныгъэ
ыккы испорт гъогу зыфэдагъэр
кзыгъынчъу, зыпыгъэагъэу,
гъэшлэгъонэу къафилотагъ.
Істахъозэ гирэхэр зэрилъты-
штыгъэр, фуккылырэр ышхъ-
ккыккы зэриушэтыштыгъэр ыгу
кыгъэккыжыгъэх. Илэс 14 —

15-м гухэлъ гъэнэфэгъэ имы-
лагъэми, цыккы-цыккыуэ спор-
тыр ежыркэ гутъэлэ инхэм яп-
хыгъэу зэрэщытыр зэрэзхи-
шлагэр, испортивнэ апэрэ лъэ-
бэкхухэр, ахэм япхыгъэ кыны-
гъохэр зэрэзэпчыштыгъэхэр,
ыгуклэ ышлэрэм ыгъэразуэ,
шлошхуыныгъэрэ теубытагъэрэ
сыдигъуи зэрилагъэм теклоны-
гъэхэри щытхухэри къадэ-
кыагуэу ылыптагъ. Угуклэ уицы-
хэ зытелъжыным имэхъанэ а
эклэмклэ кыгъэтхыгъэ. Испорт
награде лъаплэхуэ кIэлэеджа-
кIохэм алъэгъуным пае кызди-
хыгъэхэр Iанэм зэрэтефэу
кытешIэтыкIыштыгъэх, ахэм
якъыдэхыкIэ хуьгъэ къэбар
кIэлкIымэ еджакIохэр Чыржбы-
ным аригелэлIугъэх.

Адыгэхэм «ахэмышьягъэрэ
къамыльтфыгъэрэ зэфэдэ» аlo, ау

Чыржын Мухьарбий бэ ылъэ-
гъугъэу, бэ ышIэу, къэралыгъо
наградэ инхэр къылъжыпагъэу
зэрэщытыр пшIошъ ыгъэхъоу
икъилотыкIын гъэпсыгъагъэ.

ШЭныггээшхуи, спортымкĕ амал-кѳулай кѳодѳеу шымытѳу, ĕпэлэсэнѳыггээшхуи кѳызкѳоклыггэ Чыржбын Мухьарбый пэгэ шхьхĕĕтыггѳу шымытѳу, кѳы-зэрѳылоу, гушлѳузылоу, гурылогъошлоу, бзашлоу кĕлĕдѳжакло-хэм апашхьхэ зѳрысыггэм зѳрѳѳыфышлѳр, зѳрѳшэнышлѳр, зѳрѳлушыр, зѳрѳгупсѳыр нахь кĕлѳэгтѳхьыг. Акъыл зилѳм ары-ба ишлѳкѳр!

Ятэ буужккэ зэрелъэбугъэхэм кыхэккэу, Мухъарбий иккэлэу, непэ спортым ишгыпккэу зыфэ-зыгъэсэрэ Амэрбий кыгушылагъ. Джыреклэ клэлэklaloma, ышлэрэм, ылорэм, рыхыжыэгъэ lofom гъунэ алыфын зэрилъэккырэр, ашккэ ятэ плъеплэ инэу зэрилэр гъуашэрп. Арышъ, Чыржыныхэм ямурадэшлэхэр дахэу гъашлэм шыпхырашынхуэ афэтэлэ.

Зэлүдэгтүм шылгэргэ клэгэцы-
клүхэм чемпионышхом зэрэү
клагэхээр, джэгүн-викторинэм
чанэу зэрэхэлжяагэсэмклэ «дэ-
рышл» медальхэр апшгэ Чыр-
жыныным кызээрилхяагэхээр
бэрэ агу кэкэжыбхычт, джэрэу
күшгэлтхонгыгэ мнэ мэдэкл фибэгэ

Сурэтым итхэр: Олимпийскэ чемпионэу Чыржын Мухьар-быйрэ ишгаоу спортыр зиклэсэ Амэрбыйрэ.

Тезыхыгээр Іэшынэ Аслъан.

УРЫСЫЕМ ИТАРИХЪ И ИЛЪЭС МАКЮ

БлэкЫгъэм уасэ фэмышІэу, къэкІощтыр пфэгъэлъэпІэщтэп

(КъызыкІэлъыкІорэр мэлъыфэгъум и II-м къыдэкІыгъэ номерым ит).

Хөгжгүм итарихъ цыфхэм зэрашлэрэр ауплэкжү ашбоигъоу, ильэсишккэ узккэлэбжымэ, ВЦИОМ яупчынхэр зехишгъгагъэх. Нафэ кызыэрхэушэмккэ, я 11-рэ классым шеджэхэрэм япрограммэ тегъэпсыккыгъэу тарихымккэ упчиим джуап тэрэз кызыгыжыгъэхэр зупчлыгъэхэм япроценти 2, упчылбылм — проценти 4, упчыхым — проценти 8 нылэп. Къулыкъоу РОМИР иупчлэ джуап кыратыжкыз, Урысыем игражданин пэлчэ ихгъэгүм итарихъ дэгъоу ышлэн фаеу зылгытагъэхэр зупчлыгъэхэм япроцент 67-рэ.

А шысэхэм нафэ кызырашлы-
рэмкІэ, Урысыем шыпсэхэрэм
янахыбэм хэгъегум итарихъ
дэу ашІэ, цыфхэми ащ зэрэ-
тетыр кьагуроІо, а шыкІагъэр
дэгъзыжыгъэным фэхъазырых.

Непэ тарихым изгэгэшлэн
еджаплэхэм зэрэщызэхэцаггэм
уигтэрээххэнэу цытэл. Сыхат
пчяаггэр нах маклэ ашы. Гу-
рыт еджаплэн исистемэ кыхэ-
хэж гэжэсэньгэр зыдэжорэ лэ-
ныкыор зэхыокыггэным фэш
пособиэхэр, тхылгхэр кыдэ-
ггэкыггэнхэмклэ заказхэр язы-
тыхэрэ лэклэ кыуачлэхэр. Зыг-
мытым тэтэу тарихыг квагэ-
льягэ. Хьуггэ-шлэггэшхохэу

Хэгтэгү зээшом фэдэхэм мэклэ дэд аналэ зэратырадээрэр. Гушылэм пае, гурыт еджаплэм пае Кредер кыдыгтэккыгтэ тхыльым кышчело заом клэух фэхуштыр Кыокышлэ фронтым емыльыгыггагтэу, ар Къоххэплэ фронтым бэклэ епхыггагтэу. Гьэсэнгыгэм иреформзу хэгтэгум шыклорэр гээшлэгъонэу агтэпсыгтэ. Егъэджонэм ехышлэгтэ планхэм ахагтэккыжыгтэх урысые тарихым шытхуэ зыпылт инэ-клубгтохуэ ыклэ классическэ литературэм ипроизведениешохуэ «Капитанская дочка», «Медный всадник», «Кому на Руси жить хорошо» зыфэлпощтхэр, нэмыкхэр. Нравственностым епхыгтэ кыингыгтохэр, хэгтэгум итарихтэ, зэклэ урысые культурэр литературэм инэ-клубгтохуэ зэрэ-штыгхэр шагтэзые.

КъохэпIэ псэукIэр, американизациер непэ хэгъэгум ищылакIэ ипчгъу кyiуцагъэх. Сыда ар зыгъехуьэрэр? Ежэ цIыфхэм ыкIи хэгъэгум ятарихэ лыбгъэныгъэ афамышIыжъу ара? Тикъэралыгъо ар тапэкIэ ищыкIэгъэшта? Либеральнэ концепциеу Сорос пропагандэ ышIырэм ишапхъэхэм ар адештэнкIи мэху, ау нэмыкI шIуагъэ еплэгъулэгъштэп. А упчIэхэм джэуап къашыретъжыы Владимир Путин нэыстагъу «Урысыер: лъпкъы Юфыгъохэр» зыфIорэм. «Гъэ-

сэнигтэм, шлэнигтэ ягъэгъотыгтэным гражданскэ пшъэрылт шхьафэу илэр, — кышчелэ аш, — лъэпккыр адрэхэм ахэзымыгжлоклэрэ лъэныкхэм лъапсэ фэхъухэрэм яхьылэгтэ шлоклэ зымылэ гуманитарнэ шлэнигтэ икху хэт цышхы егъэгъотыгтэ зэрэфар ары. Пстэуми апэу аналэ зыгъардзэн фар предмэтхэу урысыбзэм, урыс литературэм, хэгъгум итарихь — лъэпккхэм якультурэ ыкли яшэн-зэхэтыклэ байхэм атэгъэсыккыгъуу егъэдзэн Iofшлэным мэханэу цырялэм зыкхэгъэлэтыгтэныр арь». Ар тэрзэ. Ау ЕГЭ-м тегъэпсыкыгтэ тестхэмклэ ар эшлохыгъуае зэрэхуыштэм уехьырэхышжыныу цыгтэп. Тэшлэба датэ шхьафэхэр ыкли пачыхьэхэм ацлэхэр тэрзэу къэплошунхэ зактом зэклэри елгытыгъуу зэрэшымырт, тарыхым кыхъухьыгъэ хугтэ-шлагэхэр къэплогтэшъунхэу, уасэ афэшлышъунуу ушытын фэе. А шыклэр ары нылэп клэлэеджаклохэм тарыхым епхыгъэ гушпысыклэ ахэлтхьан зэрэплтэкыштыр.

Гуманитарнэ предметхэм язгьэшлэнклэ апшээрэ еджаплэми кыныгыохэр члэлых. ВУЗ-хэм ядекан зырызхэм ректорхэм кьадырагаштээ, обществедческэ дисциплинэхэмклэ сыхьат пчьагьэхэр нахь маклэ ашлых, зэфэхьысыжь үшэтын-

хэр зачетхэмкІэ зэрахъокІых.

Упчлэ кьэуцу: Урысые кьэра-
лыгъом итарихъу илгъэс мин
пчъагъэ кэззыкълугъэр аудиторием
щарагъэхьырэ сыххат 38—40-кIэ
сидьуштэу зэбгъэшIэшта? Спе-
циалист хъушт эджклар патри-
отэу плугъэным ыкли граждан-
скэ позициехэр зыдылгъынхэ
ылтэкIынэу гъэсэгъэным сидь-
уштэу игугъу пшIышта ащ фэдэ-
нахэ дисциплинэхэм язэгъэшIэн
уасэ фамышырэмэ? Хэткли гу-
рылогъауеп уасэ зыфашырэ
нравственнэ лъэныкъохэм ате-
гъэпсыкIыгъэ егъэджэныр Уры-
сыем лъагуу щамыIэтэу, сыды-
рэ нанотехнологии хэгъэгур пэ-
рыт чыпIэхэм афищэн зэрым-
лэкIышыгъэр.

Апшгээр эджапЛэр кээзы-
ухыггэ ныбжыкЛэхэр полити-
кэмкэ ыки тарихь лэньномкЛэ
Урысыешом играждан гэсэггэ-
ху шыгтынхэм епхыггэ Юфгыбо
пстэхэри Урысые Федерацием
гээсэньггэмр шэньггэмрэкэ и
Министерствэр ВУЗ-хэм яректор-
хэмр зэрхагштгху кызышлОд-
ггэшлы тшлОйтгв.

Урысые Федерацием и Президентэу Дмитрий Медведевым 2012-рэ илътэсыр урысые тарихым и Илтэсэу зэраг'энафэрэр бэмышшэу кыыуагь. Непэ ар ищы-к'эгъэ шыпккэу шьгь. Ау пстэуи анахэ шхьалэр ар демагогием и Илтэсэу ашломыхунар ары.

Мы итьэсым Урысыем итарихэ эпхыгъэу хагъэунэфыктырэ хьугъэ-шэгъабы кыхэхьухашт. Ахэм анаб атырарагадзээ Урысыем ицфыхэм патриотическэ плуныгъэ адызрахьэрэм зыкыгъэлэтыкыплгэн зэрэфаер арыштын ац тетэу зыклагъэнэфагъэр. А Юфыгъошхор зрифэшъуашэм тетэу регъэклокыгъэным фэшл зылашлэр, алыгъэрэ, уасэ зыфа-шырэ тарихълэжъхэр зыхэтхэ зэхэцкло комитет агъэнэфаштгэу кыпшлэш. Ац фэдэ комитетым ифэшгъошэ Юфтыгадзэххэу рагъэклокышхтхэм япрограммэ кы-хилъхьаштын фае. Тарихьыр по-пуляризацие зышлыхэрэ конфе-ренциехэр, кызгъэлэгъонхэр, нмыкыхэр зэхэцгъэнхэр ишы-клэгъшт.

2012-рэ ильэсыр АдыгеимкӀэ республиком итарихь-культура кӀэн и Ильэсуу хуун ыльэкӀыштӀ. ЗэхэщкӀэ тэрэ яӀу гъэсыгъэмэ, тарихьыр, культуэрэ, духовнэ мэхъанэ зилэ шэн-зэхэтыкӀэ байхэр, республикомэ щыпсэурэ лэпӀкхэм якултурэ, абзэ кӀэгъэнэжыгъэнхэм ыкӀи ябайныгъэ хэжхоньгъэ ягъэшыгъэном цыфыхэм анаӀэ тыргъэгъдзэгъном хэьылгъэ юфгыгуабзэ республикэмэ щызэхэпщэнхэ, культуэрэ кӀэном иобектхэр икӀуэркӀуу бгъэпсыжынхэ, бгъэкӀэжынхэ плӀэкӀыштӀ.

Ыпшэккэ зигутыу кыбшты-
шыгытэ кыныгыохэр дэгэзы-
жыгыэнэмкэ, цыфхэм шэ-
жыу ялэм зыкбегуэзтыжыкы-
гэнымкэ, тыхэгугу лэныкы
пстэхумкэ хэхыоныгэхэр
егэшлыгэнхэмкэ тызыхэт
илэсым тарихым епкыгэ ю-
фыгыохэу зырахыштхэм эп-
шыкыкэу яшуагэу кэккюштэу
кызышолдгэшлы тшюигыу.

НЭГЪУЦУ Хьамед.
Доцент.

ГУБГЬОР ГЪАТХЭМ КЪЫГЪЭУЩЫГЪ БЖЫХЪАСЭХЭМ ЯШЛУШЛЭГЪЭНЫР АПЭУ АУХЫГЪ

Гъэтхэ мэфэ фабэхэм къагъэушыгъ губгъоу кымэфэ чыылэр къызэпызычыгъэр. Ащ фэдизу бэшагъэп бжыхъэсэ хъасэху чыылэр зэгоуагъэхэр лэпккэ-лэпкыккэху, тхьэпэ гъожышшо нэгъыфху тигубгъохэм зэрарыккыдугъагъэхэр. Джы мары чыгумрэ тыгъэмрэ аклуачлэ шьошэ шхуантлэккэ къыфпагъэху уяплэккырэп. Дахэ непэ губгъом итеплэ.

Гъатхэм апэрэ Иофгъабзэу чыгулжыым шызэшлуихэр кымафэр зышхъащыкыгъэ бжыхъасэхэм псынклэу ахъонымккэ гъомылышлу хуэр минеральнэ чыгъэшлур алэ-кэгъэхъэгъэныр ары. А Иофшэнэу лэжыгъэр бэгонымккэ мэхъанэ ин зилэр мэфэ ошлоу зэккэлыкыуагъэхэм губгъохэм ащызэшлуахыгъ. Бжыхъэ коцэу ыккы хъуу республикэмккэ зэшлуагъэхэр гектар мин 90-рэ фэдиз мэху.

Чыгъэшлур бжыхъасэхэм ягъэккыгъэныр Адыгеимккэ апэу зышаухыгъэ Кошхъэблэ районым бэмышлэу тышылагъ. Районым мэкъу-мэщымккэ игъэлорышлалэ ипашэ игодзэ Батышэ Бисланэу тызыула-гъэм фэдгъэуцугъэ упчлэхэм джэуапхэр къаретыжы.

— **Шъуигубгъохэм лэжыгъэ къатынэу шъу-щыгугъырэ бжыхъэсэ гектар тхъапша непэ арылхэр?**

— Гъэрэккэ бжыхъэ районым шапхыгъэу кымафэм хъхъагъэр пстэумккэ бжыхъэсэ гектар мин 17 фэдизыгъ. Ащ шыщэу коцыр гектар мин 11,6-м фэдиз, хъэр гектар мин 3,5-м тлэккы нахъ макк. Рапсыр зыщытпхыгъагъэр гектар 1878-рэ.

— **Непэ ахэм сыда азытет?**

— Кымэфэ чыылэм маккэп бжыхъасэхэм зэрарэу арихыгъэр. Ахэм яхъхон зэтыри-лэжагъ, ахигъэккыдыкыгъэ чыплэхэри шылэх. Тикоц ыккы тыхъэ хъасэхэм джы нахъ зыкхашлэжыгъ. Ахэм азытет мыдйккэ алтытагъ бэмышлэу зыушлэккыгъэхэ комисси-ем хъыгъэхэм. Шъори къэшлу-лэжгъун тигубгъо шъуихъэмэ теплэу ялэ хъужыгъэм уигъэр-рэнэу зэрэщытыр. Чыылэр лэжшэу зэгоуагъэхэр рапс хъасэхэр арых. Гектар 1878-у осэ дэгъу зилэ а культурэ шлагъоу тпхыгъэм шыщэу минеральнэ чыгъэшлу зыхатэкхонэу

къэнэжыгъэр гектари 150-м зэрэнахыбэжэ шлагъо шылэп.

— **Адыгеим мэкъу-мэщымккэ и Министерствэ мэлылфэгүм и 10-м кытыгъэхэм кызырагъэлагъорэмккэ, бжыхъэ коцым минеральнэ чыгъэшлур лэжгъэхъэгъэныр республикэмккэ апэу шъуирайон щаухыгъ. Гектар тхъапша зэшлуагъэхэр, гектар тельтэу чыгъэшлу кылограм тхъапша хатэкъагъэр?**

— Ары, бжыхъэ коцым апэру ешлушлэгъэныр гужога-ломи, псынклэу ыккы дэгъоу тирайон шызэшлуахыгъ. Зэккэ коц гектар мин 11,6-м фэдиз хъа-зырэу тилэм изы гектар тель-тагъэу апэрэ ешлушлэгъүм кылограмми 150-м кышыккыккэу лэжгъэхъагъ. Адрэ рапс гектар 1700-м ехъоу ккыдыгъэм натрыфыр шапхыжышты.

— **Къоджэ псэуплэхэу шъуилэхэм ащыщху а Иофшэныр нахышлоу зыщызэхъэгъагъэхэм ацлэ къепуагъэмэ дэгъу-гъэ.**

— Тилэжыгъэ шхъагъэу бжыхъэ коцыр анахыбэу кызырагъэккыгъэр Натрыбые къоджэ псэуплэр ары. Ащ ко-цым гектар 2119-рэ шырагъэ-убытыгъ. Ащ иешлушлэн дэгъоу зэхашгъагъ. Мэфэ ошлу заулэу кыхъэккыгъэхэм гектар тельтэу чыгъэшлу кылограм-ми 150-м кышыккыккэу лэж-гъэхъагъ. Блащэпсынэ ыккы Фэдз къоджэ псэуплэхэм ялэ коц гектар 1600-рэ зырызым ехъу-ми дэгъоу яшлушлагъэх. Май-скэ къоджэ псэуплэм коц гек-тар 1454-у кышырагъэккыгъэм мыдэу зэрешлушлагъэхэм ишыкхатэу теплэ шлагъо ял.

— **Техникэ, гъэстыныпхъэ е чыгъэшлу шыкккэху Иофшэныр кызытэуцоу кыхъэккыгъэба?**

— Хъау, ащ фэдэ зы чыплэ кышыкхыгъэп. Чыгъэшлу-м ихэтэкхонккэ техникэу ящы-клагъэр зэккэ чыплэ пстэуми шырыл, ащ Иофшэныр мек-ханизаторхэри екху. Илгъэс къэс тирайон администра-ции ипэшэ Тхьаркхъоу Налбый ыпккэ кыккэу дизель гъэсты-ныпхъэу гъатхэм ыккы гъэма-фэм ящыккыгъэштыр ыуасэ нахъ маккэу ыккы нахъ пасэу кытфатлупшы. Джащ фэдэу минеральнэ чыгъэшлэу тичы-гулжыгъэм ящыккыгъэштыр ре-нэу нахъ пасэу кызылэлагъа-

хъэ. Арыш, а лэныкхъохэм-ккэ зи гумэккыгъо шылагъэп.

— **Гъэтхэсэ пасэхэм япхыны шъуфегъагъа?**

— Тэ гъэтхэсэ пасэу районым шапхыгъэу итхъухъагъ-гъэр зэнтхыр арыти, ар гек-тар 536-м ядгъэккыгъ. Джы тимеханизаторхэр зыфегъа-гъэхэр натрыфыр ыккы тыгъэ-гъазэр зышапхыштыгъэ чыгум игъэхъазырын. Тапэрэ илгъэ-хэм лэжыгъэм пэлухъанэу районым натрыфыр шапхы-штыгъэр багъэп — гектар 1500-м кхъхъуштыгъэп. Рап-сыр чыылэм зыщыгъэккыдыгъэ гектар 1700-м кхъхъур ащ кыхъхъуагъэш, натрыфыр зы-щытлэштыр нахыбэ хъушты. Тыгъэгъазэри гектар мин 8-м ехъумэ ащытпхыгъэу штыт. А Иофшэнхэр зэрэзэ-шлуахышты техникэу ящы-клагъэм фэдиз ащ фэгъэзагъэ-хэм алэклэ. Чылапхъэу агъэ-федэштыри зэрагъэгъоуыгъ. Арыш, натрыфми тыгъэгъа-зэми япхыны анахъ охътэшлу-хэм атефэу зэрэзэшлуахыштым уиыкхъэ тебгъэллы хъушты.

Районым тызышылэгъэ ма-фэм къэтлэгъуыгъэхэмрэ кы-зэхэтхыгъэхэмрэ нафэ кыт-фашыгъэ тигушылэгъу Баты-шэ Бислан кытфилотатгъэхэм шыпкыагъэ зэрэхэлхыр.

Зыщыпхъэщтхэр агъэхъазырых

Кошхъэблэ районым шыщ Майскэ къоджэ псэуплэр илгъэс къэс лэжыгъэ зэфэшхъафхэр дэгъоу кызытэхэрэ чыплэхэм ахалыгът. Ащккэ ялофхэр мы-гъэ зытетыштытхэм, ябжыхъасэ-хэм кымэфэ чыылэр зэрэра-хыгъэм закышдыгъэгъуазэ тшлонигоу тэккэ. Тылоклэ къо-джэ псэуплэм ипашэ игуадзэу мэкъумэщ Иофгъохэм афэгъэ-зэгъэ Батырбий Рэщыдэ.

— Шъуибжыхъасэхэм сыд азытетат? — анахъ тызгъэгү-мэккырэ апэрэ упчлэмккэ зы-фэтэгъазэ.

— Тикъоджэ псэуплэ чыгу-лэжыным фэгъэгъэгъэ хъыз-мэтшлэлэ зэфэшхъафху 18 хъхъэ, — кырегъажэ игу-шылэ Рэщыдэ. — Гъэрэккэ бжыхъэ чылопсым изытет

пхъэным кызырэмыккырэу изэрарккэ хъазырэу гужуагъэу бжыхъасэхэм ячылапхъэхэр чыгум едгъэккыгъагъэх. Пстэ-умккэ коцыр гектар 1454-м, хъэр гектар 515-м, рапсыр гек-тар 540-м ащытпхыгъагъ. Кызырэхэккыныхэ фаем лыккэ-мыкхъагъэху, тэрэзэу мыпы-тагъэху бжыхъасэхэр кыма-фэм хъхъагъэхэти, охътабэрэ чыылэу шылагъэхэм зэрар шлу-клае арахыгъ. Непэ ехъулэу угушылэштытмэ, коц ыккы хъэ хъасэхэм азытет уезэгъыныу штыт. Шыпккэ, хъуу тилэм ипро-цент 15 фэдизмэ клапхъэ афэшлыжыгъэн фае. Чыгъэ-шлоу ящыккыгъэштым фэдиз алэклахъэмэ, тибжыхъасэхэр мыдэу кытэтэнху тэгугъэ. Тирапс хъасэхэр арых чыылэм

ыгъэккыдыгъэхэр. Осэ дэгъу зыккылахырэ а культурэ шлагъор зыщытлэгъэгъэ гектар 540-м натрыфымрэ тыгъэгъазэмрэ щытпхыжыккыныхэ фаеу хъугъэ.

Бжыхъасэхэм минеральнэ чыгъэшлухэмккэ апэрэу яшлу-шлэгъэныр зэраухыгъэр тигу-шылэгъу кыхъегъэшы. Гектар тельтэу хъасэхэм ахатэкъа-гъэр чыгъэшлу кылограмми 150-м кышыккыккэу. Тхъамэ-фэ зытлэ горэккэ бжыхъасэхэм псынклэу ахъыгъэхъоштыт гъомы-лэр ятлонэрэу алэклагъэхъашты, зы гектарым кылограмми 150-ккэ ешлушлэштытхы. Бжыхъасэхэр лэжыгъэшлуккэ къятэнхэм фэшл мэхъанэ ин зилэ Иофшэныр анахъ псынклэу зыщызэшлуа-хыгъэхэ мэкъумэщышлэ-фер-мер хъызмэтшлалэху Рэщы-дэ зыщлэ кырылохэрэм ащы-щых Шышэккэо Эдуард, Алек-сандр Котелевскэр, Сергей Ле-жепековыр зыпашэхэр. Мыхэр арых яфермерхэмккэ чыгур ана-хыбэу зилэхэри, зилжыгъэ хъа-сэхэр нахъ зыгъэбагъохэрэри.

Техникэу ящыккыгъэм фэдиз зэралэр, ащ Иофшэныр зыщытлэгъэгъэ дизель гъэстыныпхъэр фэгъэ-ккытэныгъэ хэлэу, уасэу шылэ-хэм анахъ маккэу лъагызэ зра-щэфырэр, минеральнэ чыгъэ-шлухэр игъом кызырэлэклахъ-хэрэри тигушылэгъу кытфелуа-тэ. А лэныкхъомккэ районым ипашэхэр лэпылэгъу кызыра-

Батырбий Рэщыд.

фэхъухэрэри хегъэуэфыккы. Рэщыдэ тырешэ ягубгъо. Тимашинэ зырычэрэ гъогум зыщытэ кылолэрэ бжыхъэсэ хъасэхэм ятеплэ зэрэмыдэир хэтэгъэуэфыккы. Ахэм къа-голь чыгу жъуагъэхэр арых мы мафэхэм агрегатхэм Иофшэныр зыпашэрэр. Жъогъэ чыплэу тызэришлэгъэм агрегатитлэу кышыккыккы.

— Мыр анахъ фермер бэла-хъэу тилэ Шышэккэо Эдуард ичыгу, тракторхэм апышлэгъэ культиваторхэмккэ жъогъэ шхъа-шор тырагъэушъэбыккызэ зыщы-ашы, — ело Рэщыдэ.

Хъасэ цыпэм къэси къэуцу-гъэ тракторым кхъхыгъэ ме-ханизатор ккылэм теклуалэ.

— Сэ сы Роман Родоманов, фермерэу Шышэккэо Эдуард ипэшэ хъызмэтшлалэм сыщэ-

лажэ, — ело ккылэм. — Жъуа-гъэр гъэтхасэхэр шыпхыгъэн-хэм фэтэгъэхъазыры. Тызыхъ-тыр гектари 120-рэ мэху, ма-фитлуккэ тилофшэн мыщ шы-тыуштыт.

— Шъуихъызмэтшлалэ ба чыгоу фэгъэгъагъэр?

— Чыгу гектар 1175-рэ хъызмэтшлалэм ил, ащ шы-щэу коцым гектар 423-рэ, хъэм гектар 55-рэ аубыты. Рапс гектари 160-у тпхыгъагъэр чыылэм ыгъэккыдыгъ. Ари зэрэ-хэтэу пстэумккэ гъэтхэсэ гектар 700 фэдиз тпхышты.

Джары тызыхэт лэжыным Кошхъэблэ районым ичыгу-лэжыгъэр зыпылэхэр. Ягубгъо гъатхэм кышылэгъэ шьошэ шхуантлэм гуахъо хагъуатэ-зэ, зигъо Иофшэнхэр ахэм зэ-шлуахы.

Роман Родоманов.

Нэклубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЛПХЪУСЭЖЪ Хъаджэрэтыбий.

Лъапсэр шъхъапэм егъэдахэ

Гушылэм ыпсэ зыгъэжынчырэ Кушъэкъо Симэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние иорэ-дыл. Тыркуем, Германием, Израиль, нэмык хэгъ-гухэу тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэурэмэ ащыклогъэ Ду-нэе фестивалымэ ахэлэжъагъ. Къыблэ Осетием ичылпэ «плъырхэу» машом зызыщилэтыхэрэм, мамыр гъогум те-хъэгъэ Абхъазым къащилэгъэ ордэхэмкӀэ шӀу зыгу илхэм ягушхъэ кӀуачӀэ къылэтыгъ. Лъэпкъхэм яартисткэ цӀэрыло филармонием ия 40-рэ илъэс ипэгъокӀэу къытфилотагъэр тигъэзетеджэхэм ашлогъэшӀэгъоныщтэу тэгугъэ.

**адыгабзэр тилъэпкъэгъумэ
нахъышӀоу зэрагъашӀэу
къыуаӀуагъа?**

— Сэр-сэрэу слъэгъугъэ. Адыгэ ордэдыр кыххэздыдзэрэм бзэр дэгъоу ымышӀлэрэми, ыгу илыр нахъышӀоу кызылӀуехы. Адыгабзэр ордэдыр зыпхъэгъ.

**— Адыгэ ордэхэр зытетхэ-
гъэ дискхэм къакӀэупчӀэхэ?**

— Псэ зыпыт гушылэмрэ ордэдыр зэфагъадэх. Адыгэ Хасэм щызӀуӀлэхэми, машинэм исхэу гъогу техъагъэхэми ордэдыр ягъус, гъомылэ ӀушӀум фагъадэ. Германием техникэр щыпӀэрыт, дэгъоу ордэхэр зытетхэгъэ дискхэр зэрящыкӀагъэхэм шъэф хэлэп.

**УзыгъэляпӀлэрэр
зышӀлэхӀэ**

**— Мы упчӀэм сегъэгумэ-
кӀы. Артист цӀэрылӀохэр,
зэляшӀлэрэ цыфхэр зэ-
лӀуӀлэхэу, ягушӀуагъо зэ-
дагъошӀу бэрэ урехъыла?**

— Цыфым игушӀуагъо дэб-гощыныр Ӏоф кызызрыкӀоп. НэшӀошӀыгъэ хэмылгъэу исэнау-щыгъэ кыххэбгъэщыныр дэгъу, ау щылӀэныгъэм нэмыкӀ зекӀокӀэ-шӀыкӀлэхэр щытэлъэгъух...

**— Мыекъуапэ концертхэр
къызыщыотхэм къэгъэгъэ
Ӏэрамхэр кызоытыгъэхэм
ахэслъэгъуагъэх Шъэожъ**

**Розэ, Жэнэ Нэфсэт, Ан-
дзэрэкъо Чеслав, СтӀашъу
Юрэ, Пэрэныкъо Чэтибэ,
Чэмышъо Гъазый, Едыдж
Батырбий, Едыдж Мэмэт,
МэщфэшӀу Нэдждэт.**

— ИскусствэхэмкӀэ Адыгэ республикэ колледжым шезгъа-джэхэрэр, сымышӀлэрэ цыфхэр кысэкӀоллагъэх. Нэхэе Тэмарэрэ сэрэрэ тызэгъусэу ордэдыр къэгъ-уагъ. ОшӀа, узыгъэляпӀлэрэ цы-фыр кызызрэпшӀлэшт шӀыкӀэми искусствэ хэлъэу алытэ. Гъунэ имылӀу сафэраз кысэдӀухэрэм, искусствэм уасэ фэзышӀыхэрэм.

**— Къаплорэ ордэхэр зы-
усыхэрэм татэгущылагъэп.**

— Ахэр бэ мэхъух. Тхъабы-сым Умар, Нэтхъо Джанхъот, Сихъу Рэмзан, Лыххэс Мухьдин, ЖэнӀӀ Светлан, Хъатитэ Алин, Сулеймэн Юныс, нэмыкӀхэми ятворчествэ Ӏоф дэсшӀлэ. Едыдж Батырай ытхыгъэ шӀульэгъу ордэдыр Германием кыщысӀуагъ. Адыгэ шъуашӀэм фэгъэхьыгъэ ордэдыр сирепертуар шӀэхуу кы-ххэщт.

**— Лъэпкъ искусствэм хэтэ
е сыда ухэзыщагъэр?**

— ИскусствэхэмкӀэ кӀлэлцы-кӀу еджапӀлэу ТэхъутэмыкӀуае дэ-тым сызаштэм директорэу ила-гъэр Хъот Заур. КысэдӀуи, сы-щеджэн зэрэслъэкӀыштыр кы-зызрэсӀолагъагъэр сщыгъупшӀэрэп. Хъот Заур непи сидиректор. Зэ-хэщкӀо дэгъу. Цыфым шӀоу хэ-лӀыр хилъэгъон, кӀуачӀлэу илэр зыдыригъэшӀэжъын елӀэкӀы. Чыгъ лъапсэр зыбгъэпытӀкӀэ шъхъапэр нахъ дахэ зэрэхъурэм щылӀэныгъэр фэсэгъадэ.

**— Филармонием юбилей
концерт ухэлэжъэщтэ?**

— Мэлылфэгъу мазэм и 20-м концертыр Мыекъуапэ щыкӀошт. ШӀульэгъу ордэу кыщысӀо-щтыр кыххэсхыгъэу зысэгъэхъа-зыры. Филармонием имызакъоу, Адыгэ Республикэм икультурэ имэфӀкӀышхо тыхэлэжъэщт.

**— УигухэлъышӀухэр къыб-
дэхъунхэу сыпфэлъало.**

— Тхъауегъэпсэу.

Сурэтым итыр: филармонием иорэдыло цӀэрылоу Кушъэкъо Сим.

нэмыкӀхэм къарыкӀыгъэ тилъэп-къэгъухэм гушылӀэгъу тафэхъугъ.

**— Пчыхъэзэхъэхэр гъэ-
шӀэгъоны хъугъэхэу сурэ-
тышӀ-модельер цӀэрылоу
СтӀашъу Юрэ кысылуагъ.**

— Адыгэ шъуашӀхэр СтӀашъу Юрэ Германием кызыщегъэ-лъагъохэм, тилъэпкъ икультурэ идэхъагъэ, ӀофшӀлэнэу ыгъэцакӀэрэм кӀуачӀлэу илэр бэмэ агъэшӀлэгъуагъ. Адыгэ шъуашӀхэр тыбзекӀэ къ-гушылӀэхэу тлытагъэ.

**Бзэр
зыгъэдахэрэр**

**— Ордэу къэпӀуагъэр ба?
Тиадыгэ ордэхэр ашӀэхэ?**

— «Садэжъ укъэкӀон», «Сэ сидунай», «СинэшӀуцӀэ дах», «Тыгъэм ордэ фэсӀо», Кфар-Камэ фэгъэхьыгъэ ордэдыр, нэмыкӀ-хэри Германием кыщысӀуагъэх. Унагъохэм тахэсыгъэп. ХъакӀэщ зэтэгъэпсыхъагъэм бысымхэм тырагъэтӀысхъагъ. Зыгъэпсэфы-гъо уахътэм ордэхэр къафэтӀуа-гъэх, адыгабзэм изэгъэшӀлэн ты-тегушылагъ.

— Ордэдым ишӀуагъэкӀэ

БАСКЕТБОЛ. АПШӀЭРЭ КУПЫР

**Урысыем баскетболымкӀэ изэнэкъокъу
хэлэжъэрэ командэхэу апшӀэрэ купым
щешӀэхэрэм финалныкӀом зэлукӀэгъоу
щырялӀэщтхэм
шъуашытэ-
гъэгъуазэ.**

ЕшӀэгъухэр Мыекъуапэ испорт еджапӀэу N 2-м мэлылфэгъу мазэм и 12 — 19-м щыкӀоштхы. Зэнэкъокъур мафэ къэс сыхъатыр 12-м аублэщт. ШъунаӀэ тешӀудз: мэлылфэгъум и 19-м ешӀэгъу-хэр зыщырагъэжъэщтхэ уахътэр зэхэщакӀомэ зэ-блахъун альӀэкӀышт.

14.04, шэмбэт

**12.00 «Согдиана-СКИФ» Воронеж — «Ста-
рый Соболев» Н.Тагил**

**15.00 «Динамо-Политех» Курск — «Род-
ники» Ижевск**

18.00 «Динамо — МГТУ» Майкоп — «Планета-Университет» Ухта

15.04, тхъаумаф

**12.00 «Родники» Ижевск — «Согдиана-
СКИФ» Воронеж**

**15.00 «Планета-Университет» Ухта — «Ди-
намо-Политех» Курск**

**18.00 «Старый Соболев» Н. Тагил — «Ди-
намо-МГТУ» Майкоп**

16.04, блыпэ

12.00 «Согдиана-СКИФ» Воронеж —

**Финалныкъор
Мыекъуапэ щыкӀошт**

**«Планета-Университет» Ухта
15.00 «Родники» Ижевск — «Старый Со-
боль» Н.Тагил
18.00 «Динамо-Политех» Курск — «Ди-
намо-МГТУ» Майкоп**

17.04, гъубдж

А мафэм загъэпсэфы.

18.04, бэрэскэжъый

**12.00 «Старый Соболев» Н.Тагил — «Дина-
мо-Политех» Курск**

**15.00 «Планета-Университет» Ухта — «Род-
ники» Ижевск**

**18.00 «Динамо-МГТУ» Майкоп — «Сог-
диана-СКИФ» Воронеж**

19.04, мэфэку

**10.00 «Согдиана-СКИФ» Воронеж — «Ди-
намо-Политех» Курск**

**13.00 «Планета-Университет» Ухта —
«Старый Соболев» Н.Тагил**

**16.00 «Родники» Ижевск — «Динамо-
МГТУ» Майкоп**

Тиконцертхэр

ТелефонкӀэ къатыгъ. Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо ордэдыло-къэщыкӀо ан-самблэу «Ислъамыем» кон-цертышхо къалэу Саратов къыщитыгъ. Тиартистхэм лъэпкъ искусствэм ибаи-ныгъэу къагъэлягъуагъэм бысымхэм осэ ин ратыгъ.

Композитор цӀэрылоу, «Ис-лъамыем» ихудожественнэ пащэу Нэхэе Аслъан зэри-гъэфэгъэ мэкъамэхэр Саратов щыӀугъэх. Концертым чӀэ-сыгъэхэм тиадыгэ шъуашӀхэр лъэшэу агу рихыгъэх.

«Ислъамыем» ипчыхъэзэ-хахъэхэр лъэгъэкӀуатэх. Къа-лэу Набережные Челны шэмбэтым концерт къыщи-тышт. «Ислъамыер» Татар-стан икӀэлэ шъхъаӀэу Казань рагъэблэгъагъ.

*НэкӀубгъор
зыгъэхъазырыгъэр
ЕМТИЛЪ Нурбий.*

Зэхэзыщагъэхэр:
Адыгэ Республикэм
и Къэралыгъо
Совет — Хасэр,
иминистрэхэм
я Кабинет

КъыдзыгъэкӀырэр:
Адыгэ Республикэм
лъэпкъ ӀофхэмкӀэ,
ӀэкӀыб къэралхэм
ащыпсэурэ тилъэп-
къэгъухэм адырӀэ
зэпхыныгъэхэмкӀэ
ыкӀи къэбар жъу-
гъэм намалхэмкӀэ
и Комитет
Адресыр: ур.Кре-
стьянскэр, 236

**Редактор
шъхъаӀэр**

**ДЭРБЭ
ТИМУР**

**Редакциер
зидэщылэр:**
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Первомайскэр,
197.

Телефонхэр:
приемнэр:
52-16-79,

редактор шъхъаӀэм
иапӀэрэ

гуадзэр:
52-49-44,

редактор гуадзэр-
пшъэдэкӀыжъ зы-
хырэ секретарыр:
52-16-77.

E-mail:
adygvoice@mail.ru

**Зыщаушыхъаты-
гъэр:**

Урысые Федерацием
хэутын ӀофхэмкӀэ,
телерадиокъэтын-
хэмкӀэ ыкӀи зэлъы-
ӀэскӀэ амалхэмкӀэ
и Министерствэ
и Тему-Кавказ
чылпӀэ гъӀоры-
шӀапӀ, зэраушыхъа-
тыгъэ номерыр
ПИ №10-3892

Гъэзетым кыхиу-
тыхэрэм мыштып-
къагъэу къахъаф-
хэрэмкӀэ къэзыт-
хыгъэхэм пшъэдэ-
кӀыжъ ахы. Къа-
тхэхэрэмрэ гъэзе-
тым щылажъэхэ-
рэмрэ яеплъыкӀэ
зэтемыфэн ылъэ-
кӀышт. Гъэзет-
еджэхэм кыт-
фагъэхьырэ тхы-
гъэхэр зэхэты-
хэрэп ыкӀи къэ-
зытхыгъэхэм
алӀкӀэдгъэхъа-
жъыхэрэп.

Зыщыхаутырэр
ОАО-у
«Полиграф-ИОГ»,
385000,
къ. Мыекъуапэ,
ур. Пионерскэр,
268

**Пчъагъэр
3508
Индексхэр
52161
52162
Зак. 925**

Хэутыным
узщыкӀэтхэнэу щыт
уахътэр
Сыхъатыр 18.00
ЗыщыкӀэтхэгъэхэ
уахътэр
Сыхъатыр 18.00